ERNEST MANDEL

leninist örgüt teorisi

KÖZ YAYINLARI

LENİNİST ÖRGÜT TEORİSİ

Ernest MANDEL

Çeviren :
Oktay EMRE

★ **KÖZ YAYINLARI**

Birinci Baskı : Mart 1977

KÖZ YAYINLARI
Çatalçeşme sok. Üretmen Han, 405
P.K. 40, Beyazıt - İSTANBUL

Dizgi : SENA matbaası
Baskı : ER-TU matbaası
Kapak Baskı : Kelebek matbaası

LENİNİST ÖRGÜT TEORİSİ

Ernest MANDEL

Çeviren :
Oktay EMRE

★ **KÖZ YAYINLARI**

Bu kitap Nisan 1971'de **The Leninist Theory of Organization** adıyla yayınlanmıştır.
Türkçe yayım hakkı **KÖZ** Yayınlarınındır.

İÇİNDEKİLER

Leninist Örgüt Teorisi: Günümüzde Geçerliliği 7
Burjuva İdeolojisi ve Proleter Sınıf Bilinci 13
Proleter Sınıf Mücadelesi ve Proleter Sınıf Bilinci 21
Devrimci Öncü ve Kendiliğinden Kitle Eylemi 33
Örgüt, Bürokrasi ve Devrimci Eylem 39
Örgüt Teorisi, Devrimci Program, Devrimci Pratik 43
Örgüt Teorisi, Demokratik Merkeziyetçilik ve Sovyet Demokrasisi 49
Ekonomizm, Bürokratizm ve Kendiliğindenciliğin Sosyolojisi 55
Bilimsel Aydınlar, Toplumsal Bilim ve Proleter Sınıf Bilinci 64
Tarihi Pedagoji ve Sınıf Bilincinin İletilmesi 69
Dipnotlar 78

LENİNİST ÖRGÜT TEORİSİ: GÜNÜMÜZDE GEÇERLİLİĞİ

Leninist örgüt teorisinin günümüzdeki geçerliliğinin ve tarihsel anlamının ciddi bir değerlendirmesi, ancak bu teorinin Marksizmin tarihi içindeki —daha doğrusu, marksizmin açılımının ve geliştirilmesinin tarihsel süreci içindeki— gerçek yerinin saptanması ile mümkün olabilir. Bu tarihsel süreç de, tıpkı herhangi bir süreç gibi, teorinin gelişmesi ile proleter sınıf mücadelesinin fiilî gelişmesi arasındaki yakın etkileşim içinde, kendi iç çelişkilerine indirgenmelidir.

Bu açıdan yaklaşıldığında Leninist örgüt teorisi üç öğenin diyalektik bir birliği olarak ortaya çıkar: Emperyalist çağda geri kalmış ülkeler için devrimin günümüzdeki geçerliliğinin teorisi (ki bu daha sonraları kapitalizmin genel bunalım çağında bütün dünyaya uygulanacak biçimde genişletilmiştir); proleter sınıf bilincinin kesintili ve çelişkili gelişiminin ve birbirinden ayırdedilmesi gereken en önemli aşamalarının teorisi; marksist teorinin özünün ve onun bir yandan bilimle, öte yandan da proleter sınıf mücadelesi ile olan özel ilişkisinin teorisi.

Daha yakından bakıldığında bu üç öğenin, Leninist örgüt anlayışının, denebilirse, «toplum-

sal temeli» ni oluşturduğu görülecektir. Bunlar olmaksızın teori keyfi, maddeci olmayan ve bilim dışı bir nitelik taşır. Leninist parti anlayışı mümkün olan tek parti anlayışı değildir, ama öncü partiye orta ya da uzun vadede kaçınılmaz olan devrime tarihsel olarak önderlik etme rolünü tanıyan tek parti anlayışıdır. Leninist parti anlayışı proleter sınıf bilincinin özgül bir çözümlemesinden, başka bir deyişle —salt «sendikal» ya da «mesleki» bilincin aksine— siyasal bilincin proleter smıf mücadelesinin nesnel gelişimlerinden, kendiliğinden ya da otomatik olarak çıkmadığı anlayışından ayrı düşünülemez (1). Ve Leninist örgüt anlayışı, bilimsel çözümlemenin ve özellikle marksist teorinin belli ölçüde özerk olması önermesine dayanır. Bu teori, proleter sınıf mücadelesinin ortaya çıkışı ve proleter devrimin ilkel (cenin halindeki) başlangıçlarıyla koşullanmış olmakla birlikte, sınıf mücadelesinin kaçınılmaz mekanik bir sonucu olarak değil, ancak uzun süreli bir mücadele içinde sınıf mücadelesiyle bütünleşebilecek ve ona bağlanabilecek bir teorik pratiğin (ya da «teorik üretimin») sonucu olarak görülmelidir. Yirminci yüzyılda dünya çapmdaki sosyalist devrimin tarihi, bu uzayıp giden sürecin tarihidir.

Bu üç önerme, gerçekte, marksizmin, yani Marx ve Engels tarafından sadece değinilen ama geliştirilemeyen konuların ya da Marx'ın yazılarının 1880 - 1905 yıllarında hem geç hem de kesintili yayımlanmasından ötürü çok az dikkat çekmiş olan marksist teori öğelerinin derinleştirilmesini temsil eder (2). Bu nedenle, bizzat Marx'ın çözümlemelerindeki, ya da en azından Marx'ın

ölümünden sonraki ilk çeyrek yüzyılda genel olarak kabul edilen yorumlarındaki boşluklar (ve kısmen de çelişkiler) yüzünden ihtiyaç duyulmuş olan marksist teorinin daha da derinleştirilmesini içerir.

Marx'ın teorisinin bu derinleştirilmesindeki özellik, onun, değişik noktalardan başlansa da aynı merkezi noktaya, proleter ya da sosyalist devrimin özgül karakterinin belirlenmesine doğru ilerleyişidir.

Geçmiş bütün devrimlerin —sadece devinim yasaları ayrıntılı olarak incelenmiş (en başta bizzat Marx ve Engels tarafından) olan burjuva devrimleri değil, şimdiye kadar sistemli ve genel çözümlemelere kavuşturulmamış olan bütün devrimlerin (feodalizme karşı köylü ve kentsel küçük burjuva devrimleri, köleci toplumlara karşı kölelerin ayaklanışı ve klân topluluklarının başkaldırıları, eski Asya tipi üretim tarzı çözülürken dönem dönem meydana gelen köylü devrimleri,... vb.)— tersine, 20. yüzyılın proleter devrimi dört temel özelliği ile belli eder kendini. Bunlar proleter devrimine özgül bir karakter kazandırırlar, ama bunun yanısıra, Marx'ın da daha önceden gördüğü gibi (3) devrimi özellikle güç bir girişim haline getirirler.

1. Proleter devrimi, insanlık tarihinde en alt toplumsal sınıf tarafından gerçekleştirilen ilk başarılı devrimdir. Bu sınıf, potansiyel olarak büyük ama fiilen son derece sınırlı bir ekonomik güce sahiptir ve genellikle (sürekli yoğaltılan tüketim mallarının sahipliğinden farklı olarak) toplumsal

servetten herhangi bir pay alışın dışında bırakılmıştır. Bu sınıfın konumu, toplumda fiili ekonomik gücü zaten ellerinde tuttukları bir sırada siyasal gücü ele geçiren burjuvaziden ve feodal soylulardan farklı olduğu kadar, başarılı bir devrimi gerçekleştiremeyen köylülerden de bir hayli farklıdır.

2. Proleter devrimi, insanlık tarihinde, varolan toplumun bilinçli olarak planlanmış bir yıkılışını amaçlayan ilk devrimdir. Yani, geçmişteki köle ve köylü devrimleri gibi, daha önce varolan bir durumu geri getirmeyi ya da ekonomik alanda zaten gerçekleşmiş olan iktidar değişikliğine sadece meşruiyet kazandırmayı değil, daha önce hiç varolmamış ve sadece bir «teori» ya da bir «program» olarak kabul edilmiş, yepyeni bir süreci gerçekleştirmeyi amaçlar. (4)

3. Tarih içindeki bütün öteki toplumsal devrimler gibi proleter devrimi de içsel sınıf uzlaşmazlıklarından ve bu uzlaşmazlıkların varolan toplumda kaçınılmaz olarak ortaya çıkardığı sınıf mücadelesinden doğar ve gelişir. Fakat geçmişteki devrimler, genellikle, sınıf mücadelesinin bir doruk noktasına ulaşıncaya kadar ileri götürülmesi ile yetinebilmişken —çünkü onlar için tümüyle yeni ve bilinçli bir şekilde planlanmış toplumsal ilişkiler yaratmak diye bir sorun yoktu—, proleter devrimi, ancak proleter sınıf mücadelesinin yıllara ve onyıllara yayılan dev bir süreçte doruk noktasına ulaşmasıyla gerçeklik kazanır. Bu süreç, bütün insan ilişkilerinin sistemli ve bilinçli olarak değiştirilmesi ve önce proletaryanın daha sonra da (sınıfsız toplumun eşiğinde)

toplumun bütün üyelerinin bağımsız etkinliğinin genelleştirilmesi sürecidir. Burjuva devriminin başarısı burjuvaziyi tutucu bir sınıf yaparken (ki bu sınıf teknik ve sanayi alanlarında hâlâ devrimci değişiklikler yapabilir ve tarihte oldukça uzun bir süre de nesnel olarak ilerici bir rol oynamıştır, ama toplumsal hayatın aktif bir biçimde değiştirilmesinden kaçınır, çünkü sömürdüğü proletarya ile gittikçe artan çelişkisi onu bu alanda daha da gericileştirir) proletarya tarafından iktidarın ele geçirilmesi, modern işçi sınıfının toplumun tamamen dönüştürülmesine yönelik eyleminin **sonu değil, başlangıcıdır.** Bu eylem, ancak proletaryanın bir sınıf olarak kendisini, öteki sınıflarla birlikte, yok etmesiyle (tasfiye etmesiyle) son bulabilir. (5)

4. Genel olarak, ulusal ya da ondan çok daha sınırlı bölgesel bir çerçeve içinde yer alan geçmiş bütün toplumsal devrimlerin aksine, proleter devrimi doğası gereği enternasyonaldır ve ancak dünya ölçüsünde bir sınıfsız toplumun kurulabilmesiyle hedefine ulaşabileceği halde, uluslararası ölçekte sınıf mücadelesi sermayeyi kesin bir yenilgiye uğratmadığı sürece bu zafer sürekli olarak tehlikeye düşecek ve geçici kalacaktır. Öyleyse proleter devrimi ne düz (doğrusal) ne de yeknesak bir biçimde yürüyen, bir dünya devrimi sürecidir. Emperyalist zincir önce en zayıf halkasından kopar ve devrimin kesintili ve aralıklı olarak yükselip alçalması eşitsiz ve bileşik gelişme yasasına uygun olarak gerçekleşir. (Bu sadece ekonomi için değil, sınıflararası güçler ilişkisi için de geçerlidir; bu ikisi hiçbir şekilde otomatik olarak çakışmazlar.)

Leninist örgüt teorisi, proleter devrimin bütün bu özelliklerini hesaba katar. Bu devrimin özelliklerini, başka şeylerin yanısıra proleter sınıf bilincinin oluşmasındaki özelliklerin ve çelişkilerin ışığı altında gözönünde bulundurur. Herşeyden önce, Leninist örgüt teorisi, Marx'ın sadece değinmiş olduğu ve kendisinden sonra gelenlerin çok az anladıkları bir noktayı, yani, kapitalist toplum düzeninin ne «otomatik» olarak yıkılacağını ne de bu düzenin «kendiliğinden» ya da «organik» olarak parçalanacağını ve yerini sosyalist düzene bırakacağını açıkça ifade eder. İşte proleter devriminin bu eşi görülmedik bilinçli karakterlerinden ötürü sadece «nesnel» etmenlerin olgunlaşmasını değil (kapitalist üretim tarzının tarihi görevini bitirdiği gerçeğini yansıtan ve gittikçe derinleşen bir toplumsal bunalım), «öznel» diye adlandırılan etmenlerin de olgunlaşmasını (proleter sınıf bilincinin ve onun öncülüğünün olgunlaşması) öngörür. Eğer bu «öznel» etmenler yoksa ya da yeterli değilse, proleter devrimi bu noktada zafere ulaşamıyacaktır ve işte onun bu başarısızlığının sonucu, kapitalizmin geçici olarak pekiştirilmesi için ekonomik ve toplumsal olanakların ortaya çıkması olacaktır. (6)

Böylece Leninist örgüt teorisi, geniş anlamda, toplumsal üstyapının (devlet, sınıf bilinci, ideoloji, parti) temel sorunlarına uygulanan Marksizmin derinleştirilmesini temsil eder. Rosa Luxemburg ve Troçki'nin (ve daha sınırlı bir anlamda Lukacs ve Gramsci'nin) paralel katkıları ile öznel etmenin marksist bilimini oluşturur.

BURJUVA İDEOLOJİSİ VE PROLETER SINIF BİLİNCİ

«Her toplumda hakim ideoloji, hakim sınıfın ideolojisidir» biçimindeki marksist önerme, ilk bakışta, proleter devrimin, ücretli kitlelerin bilinçli ve bağımsız eyleminin sonucu olarak toplumun proletarya tarafından bilinçli bir şekilde dönüştürülmesi özelliği ile çelişirmiş gibi görünür. Bu önermenin yüzeysel bir yorumu ise, kapitalizm altında sürekli olarak burjuva ve küçük burjuva fikirlerin saldırılarına maruz kalan kitlelerin, değil bir toplumsal devrim yapabilmeleri, bu topluma karşı devrimci bir sınıf mücadelesini yürütebileceklerinin bile ütopik olduğu sonucuna varır.

Bu sonuca varan Herbert Marcuse, yönetici sınıfın marksist tanımından kalkan ve işçi sınıfının devrimci potansiyelini sorguya çekmeye varan dünden bugüne bir ideologlar dizisinin (şimdilik) sonuncusudur.

Sorunu, biçimi ve statik görüş açısının yerine diyalektik görüşü getirmekle çözmek mümkündür. Marksist önerinin sadece biraz daha «dinamikleştirilmeye» ihtiyacı vardır. Her toplumun hakim ideolojisi, hakim smıf elindeki ideolojik üretim araçlarını (kilise, okullar, kitle araçları,

vs.) denetlediği ve bunları kendi sınıfsal çıkarları için kullandığı anlamında hakim sınıfın ideolojisidir. Sınıf hakimiyeti güçlü, sabit ve bu nedenle sorguya çekilmeyen bir düzeyde olduğu sürece hakim sınıfın ideolojisi ezilen sınıfın bilincine de hakim olacaktır. Üstelik, genellikle, sömürülen sınıf, sınıf mücadelesinin ilk evrelerinde sömürenlerin formülleri, idealleri ve ideolojilerine dayanır. (7)

Bununla birlikte, mevcut toplumun dengesinin (sabitliği) sorguya çekilişi arttıkça, sınıf mücadelesi yoğunlaştıkça ve sömürenlerin sınıf hakimiyeti eylem alanında daha çok yalpalamaya başladıkça, ezilen sınıfın bölümleri iktidardakilerin fikir hakimiyetinden kendilerini gitgide özgürleştireceklerdir. Toplumsal devrim mücadelesinden önce ve bu mücadele sırasında yöneticilerin ideolojisi ile devrimci sınıfm yeni idealleri arasında bir mücadele sürüp gider. Bu mücadele, devrimci sınıfın tarihi görevlerinin ve mücadelesinin kısa vadeli sonuçlarının bilincine varmasını sağlayan somut sınıf mücadelesini yoğunlaştırır ve hızlandırır. Böylece, devrimci sınıfın sınıf bilinci, hakim sınıfın ideolojisine rağmen ve onun aksine, sınıf mücadelesi içinde gelişir. (8)

Ama ancak devrim sırasında, ezilenlerin çoğunluğu yönetici sınıfın ideolojisinden kendini kurtarabilir. (9) Çünkü, bu denetim salt, saf bir ideolojik yönlendirme ve hakim sınıfın ideolojik üretiminin kitlesel özümlenmesiyle değil, herşeyden önce, süregelen ekonominin ve toplumun günlük işleyişi ve bunların ezilenlerin bilinçleri üstünde yaptıkları etki ile yürütülür. (Bütün sınıflı toplumlarda benzer durumlar görülebilir

ama bu, özellikle, burjuva toplumunda geçerlidir.)

Bu denetim, kapitalist toplumda, insan ilişkilerinin **şeyleşmesi** ile sıkı sıkıya bağlı olan ve meta üretiminin yaygınlaşması, iş gücünün metaya dönüşmesi ve meta üretimi koşulları altında toplumsal iş bölümünün yaygınlaşması sonucu ortaya çıkan meta ilişkilerinin içselleşmesi aracılığıyla yürütülür. Bu aynı zamanda, emeğin sömürüsü ve yabancılaşma özelliğinden dolayı üreticilerin bitkinliği ve insanlıktan uzaklaştırılması ile olduğu gibi, sadece nitel anlamda değil, nicel anlamda da boş zamanın olmamasıyla gerçekleştirilir. Ancak bu esaretin zincirleri bir devrim ile, yani **yabancılaşmış emeğin sınırları** dışında, **kitle eyleminin** ani, yoğun artışı ile parçalandığı zaman bu esaretin, kitle bilinci üstündeki uyutucu etkisi hızla geriler.

Böylece, Leninist örgüt teorisi, devrimden **daha önce** gelişmeye başlamış olması koşulu ile, (10) ancak **devrim** sırasında tam olarak gelişen politik sınıf bilincinin biçimlenişinin iç diyalektiğini kavramaya çalışır. Leninist örgüt teorisi bunu üç işlevsel kategori aracılığıyla yapar: kendinde işçi sınıfı (işçi kitlesi); işçi sınıfının, gelişigüzel mücadeleden daha fazlasına karışmış ve zaten örgütlenmenin ilk basamaklarına erişmiş bir bölümü (geniş anlamda proleter öncü); (11) ve devrimci eylemlere katılan ve marksizm üzerine hiç olmazsa kısmen eğitilmiş işçi ve aydınlardan oluşan devrimci örgüt.

«Kendinde sınıf» kategorisi bir toplumsal tabakanın bilinç düzeyinden **bağımsız** olarak, üretim süreci içindeki nesnel durumunca belirlendiği

Marx'ın sosyolojisindeki nesnel sınıf kavramına bağlıdır. (Bilindiği gibi genç Marx —örneğin **Komünist Manifestosu'nda** ve 1850-1852 arasındaki politik yazılarında— öznel bir sınıf kavramı öne sürmüştü. Bu kavrama göre, işçi sınıfı ancak kendi mücadelesiyle, yani asgari düzeyde sınıf bilincine ulaşmasıyla bir sınıf olur. **Felsefe'nin Sefaleti**'ndeki bir formülle bağlantılı olarak Bukharin, bu kavramı, «kendinde sınıf» kavramına karşıt olarak «kendisi için sınıf» kavramı olarak adlandırmaktadır.) (12) Bu nesnel sınıf kavramı, tıpkı Engels'de ve Engels, Babel ve Kautsky'nin etkisi altındaki Alman Sosyal Demokrasisi'nde olduğu gibi (13) Lenin'in örgüt üzerine olan fikirlerinde de temel bir yere sahiptir.

Lenin'in açıkça gördüğü gibi, sadece fiili devrimci bir sınıf mücadelesini yönetebilecek ve dönem dönem bunu yapmak zorunda olan nesnel bir devrimci sınıf var olduğu için ve yalnız böyle fiili bir sınıf mücadelesiyle bağlantılı olarak, devrimci parti kavramı (profesyonel devrimcilerinkini de içeren) bilimsel bir anlam taşıyabilir. (14) Bu sınıf mücadelesiyle bağlantılı olmayan bütün devrimci eylem, bir partiye değil de, en iyi durumda bir parti çekirdeğine yolaçabilir. Bu da sekter, öznel, yüzeysel bir uğraşı olarak yozlaşmak tehlikesiyle karşı karşıyadır. Lenin'in örgüt anlayışına göre kendine yakıştırmakla öncü olunmaz. Aksine, öncülük, sınıfın ileri bölümüyle ve onun fiili mücadelesiyle devrimci bağlar kurarak (öncü olarak hareket edebilmenin tarihi hakkı) kazanılmalıdır.

«İleri işçiler» kategorisi, işçi sınıfının nesnel olarak kaçınılmaz tabakalaşmasından doğar. Bu,

farklı tarihi kökenlerinin, toplumsal üretim sürecindeki farklı yerlerinin ve farklı sınıf bilinçlerinin bir sonucudur.

İşçi sınıfının nesnel bir kategori olarak oluşması da tarihi bir süreçtir. İşçi sınıfının bazı kesimleri ücretli kent emekçilerinin çocukları, torunları ve torunlarının çocuklarıdır; ötekiler, tarım emekçilerinin ve topraksız köylülerin çocukları ve torunlarıdır. Bir başka kesimi ise, bazı üretim araçlarına sahip olan küçük burjuvazinin (köylüler, esnaf, vb.) ilk ya da ikinci kuşağıdır. İşçi sınıfının bir bölümü, ekonomik ve toplumsal ilişkilerin, hiç olmazsa basit ve temel bir sınıf bilincine («sorunları» ancak toplu eylemle ve örgütlenme ile çözülebileceği bilinci) yol açtığı, büyük fabrikalarda çalışırlar. Başka bir bölümü, küçük ya da büyük fabrikalarda ya da hizmet sektörü diye adlandırılan işlerde çalışırlar. Buralarda gerek ekonomik öz-güven gerekse geniş kitle hareketlerine duyulan gerekliliğin anlaşılması, büyük sanayi kollarına oranla, nesnel durumdan çok daha zor çıkartılabilecek sonuçlardır. İşçi sınıfının bazı kesimleri uzun zamandan beri büyük kentlerde yaşamaktadır. Bu kesimler uzun zamandan beri okuma yazma bilirler ve sendikal örgütlenme eğitimi ile (gençlik örgütleri, işçi basını, iş eğitimi vb. yoluyla) politik ve kültürel eğitim görmüş birkaç kuşağı arkalarında bırakmışlardır. Daha başkaları da küçük kasabalarda ve kırsal bölgelerde yaşarlar. (Bu 1930'ların sonlarına doğru, örneğin, önemli sayıda Avrupalı madenci için doğruydu.) Bu işçilerin çok az or-

tak toplumsal yaşantıları vardır, ya da hiç yoktur, çok seyrek olarak bir sendikacılık tecrübesine sahiptirler; örgütlü işçi hareketinde hiçbir politik ve kültürel eğitim görmemişlerdir. İşçi sınıfının bazı bölümleri, binlerce yıldır bağımsız olan ve hakim sınıfları uzun zaman öteki ulusları baskı altında bulunduran ülkelerden gelmektedir. Ötekiler ise yıllar ve asırlar boyunca ulusal bağımsızlıkları için çarpışan, ya da daha yüz yıl öncesine kadar esaret ya da serflik altında yaşıyan uluslardan gelmektedir.

Eğer, bütün bu tarihi ve yapısal farklılıklara her ücretli işçinin çeşitli kişisel yetenekleri — sadece zekâda, ya da tecrübeden doğan genelleme yeteneğinde değil, karakter sağlamlığı, mücadele gücü, öz-güven ve sahip olduğu enerji farklılıkları-eklenirse, sınıf bilincinin derecelerine göre, işçi sınıfının değişik tabakalara ayrılmasının, işçi sınıfının tarihinde kaçınılmaz bir durum olduğu ortaya çıkar. **Zamanın belirli bir noktasında işçi sınıfı içindeki değişik bilinç düzeylerinde yansıyan, bir sınıf haline gelmenin bu tarihi sürecidir işte.**

Devrimci parti kategorisi, son çözümlemede, toplu bir şekilde değil de ancak bireyde bütünüyle özümlenebilen marksist sosyalizmin bir **bilim** olduğu gerçeğinden doğar. Marksizm, üç klasik toplumsal bilimin: klasik Alman felsefesinin, klasik ekonomi politiğin ve Fransız politik biliminin (Fransız sosyalizmi ve tarihi) en yüksek noktalarına varmalarından (ve kısmen de yok olmalarından) oluşur. Kavranabilmesi için hiç olmazsa diyalektik materyalizmin, tarihi materyalizmin, marksist iktisat teorisi ile modern devrim-

lerin ve modern işçi hareketlerinin eleştirisel tarihlerinin anlaşılması gereklidir. Böyle bir özümleme, toplumsal gerçeği incelemek için bir araç olarak ve proleter sınıf mücadelesinin yüzyıllık tecrübesinin biraraya getirilmesi için bir bütün olarak kullanılabilecekse, gereklidir. Bu büyük bilgi ve görgünün bir torna tezgahında, ya da bir bilgisayarla çalışarak, «kendiliğinden» elde edilebileceği düşüncesi saçmadır. (15)

Bir bilim olarak marksizmin, proleter sınıf bilincinin gelişiminin **en yüksek** derecesini ifade etmesi gerçeği, bu sınıf bilincini ancak **bireysel** bir ayıklanma (selection) süreci ile proleteryanın en iyi, en tecrübeli, en zeki ve en mücadeleci üyelerini doğrudan ve bağımsız olarak elde edebilecekleri anlamına gelir. Kazanılan unsur (bilinç) tekil nitelikte olduğu için bu öteki toplumsal sınıf ve tabakalarda, hepsinden çok, devrimci aydınlar ve öğrencilerde de bulunabilir. (16) Başka herhangi bir yaklaşım işçi sınıfının —ve sonuç olarak kapitalizmin— idealleştirilmesine yol açar ancak.

Tabii, marksizmin burjuva toplumunun gerçek gelişiminden ve bu toplumun içinde kaçınılmaz olarak yayılan sınıf mücadelesinden bağımsız olarak doğamıyacağının unutulmaması gerekir. İşçi sınıfının mücadeledeki toplu (kollektif) tarihi deneyi ile toplu ve en kuvvetli biçimde, tarihi sınıf bilinci olarak marksizmin, bilimsel işlevselliğin ortaya koyması arasında koparılmaz bir bağ vardır. Ama, bilimsel sosyalizmin, proleter sınıf mücadelesinin tarihi bir ürünü olduğunu iddia etmek, bu sınıfın tümünün ya da birçok üyesinin, az ya da çok bu bilgiyi üretebilecekleri-

ni söylemek değildir. Marksizm, sınıf mücadelesinin ve sınıf tecrübesinin otomatik bir sonucu değil, bilimsel ve teorik üretimin bir sonucudur.

Böylesine bir özümleme, ancak bu üretim sürecine katılmayla mümkün olabilir; ve bu süreç, ancak toplumsal üretim güçlerinin ve kapitalizm altında sınıf çelişkilerinin gelişmesiyle mümkün olabilecekse de, tanımı icabı **bireyseldir.**

PROLETER SINIF MÜCADELESİ VE PROLETER SINIF BİLİNCİ

Proleter kitlenin, proleter öncünün ve devrimci partinin birleştiği süreç, basit sınıf mücadelesinin devrimci sınıf mücadelesine —proleter devrime— dönüşmesine ve bunun ücretli kitleler üzerindeki etkisine bağlıdır. Sınıf mücadelesi, mücadele edenlerin ne yaptıklarının bilincinde bile olmadan binlerce yıldır süregelmektedir. Proleter sınıf mücadelesi, değil bilimsel sosyalizmin, sosyalist bir hareketin bile ortaya çıkmasından çok önce mevcuttu. Basit smıf mücadelesi —grevler, ücret talepleri ya da daha kısa çalışma saatleri için işi durdurma ve çalışma koşullarmdaki öbür gelişmeler— kısa sürse bile, sınıf örgütlenmesinin basit şekillerine (karşılıklı yardım fonları, çekirdek sendikalar) yol açar. (Birçok işçi arasında da genel sosyalist idealin doğmasına neden olur). Böylece basit sınıf mücadelesi, basit sınıf örgütlenmesi ve basit ve temel sınıf bilinci doğrudan eylemden doğar ve sadece bu eylemden elde edilen tecrübe bu bilinci geliştirebilir ve hızlandırabilir. Geniş kitlelerin, ancak eylemde bilinçlerini yükseltebilecekleri anlamında tarihin genel bir yasasıdır bu.

En basit şekilde bile, kapitalizmde ücretlile-

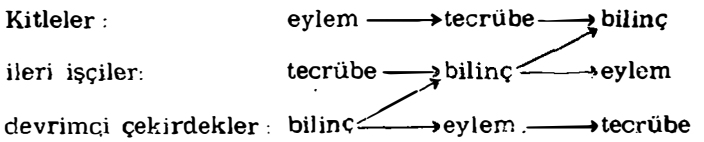
rin kendiliğinden sınıf mücadelesi, arkasında, sürekli örgütlenme sürecinde billurlaşmış bir bilinç şeklinde bir iz bırakır. Kitlenin büyük bir kısmı sadece mücadele süresinde aktiftir; mücadeleden sonra ergeç, özel yaşantısına (yani, «var olabilme mücadelesine») dönecektir. Öncüyü bu kitleden ayıran, onun mücadeledeki fasılalarda bile sınıf mücadelesinin ön saflarını terketmemesi ve savaşa «öteki yollarla» devam etmesidir. Mücadele içinde oluşturulan direnme fonlarını, devam eden (sürekli) direnme fonları —yani sendikalar— haline getirerek güçlendirmeye çalışır. (17) İşçi gazeteleri yayımlayarak ve işçiler için eğitim grupları düzenliyerek, mücadelede doğan basit sınıf bilincini billurlaştırmaya ve yükseltmeye çalışır. Böylece, kitlelerin zorunlu olarak süreksizlik niteliği taşıyan eylemine (18) karşıt olarak devamlılık fatörünü, kendinde ve kendinden kitle hareketlerinin kendiliğindenliğine karşıt olarak da bilinç faktörünü oluşturmaya çalışır.

Bununla birlikte, ileri işçiler, teori, bilim ya da toplumsal bütünün aydınca kavranmasından çok, mücadelede kazanılan pratik bilgi yoluyla sürekli bir örgütlenmeye ve gelişen sınıf bilincine sevkedilebilirler. Mücadele, her grevden sonra direnme fonlarının dağıtılmasının grevin etkisine ve eldeki çalışma olanaklarına zarar verdiğini gösterdiğinden, (19) sürekli grev fonlarına gidilmesi için çalışılır. Tecrübe, rasgele bir bildirinin sürekli bir gazeteden daha az etkisi olduğunu gösterdiğinden işçi basını doğar. Doğrudan mücadelenin pratik tecrübesinden yeşeren bilinç, eylemi belli bir dereceye kadar zenginleştirebilen, fakat bilimsel olarak kapsamlı bilincin —ya-

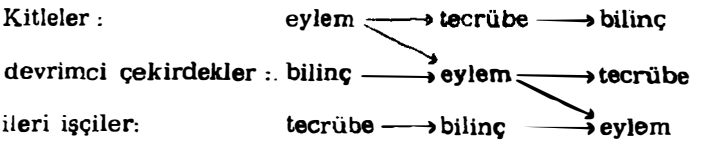
ni, teorik anlayışın— etkisine göre çok yetersiz kalan **ampirik ve pragmatik bilinçtir.**

Genel teorik anlayışına dayanarak devrimci öncü örgüt, sınıf mücadelesi ile bağ kurabilirse —yani, eylem içinde teoriyi doğrulama ve teori ile eylemi yeniden birleştirme sınavında başarı ile çıkabilirse— bu daha gelişkin olan bilinci sağlamlaştırabilir ve zenginleştirebilir. Gelişkin marksizm açısından —aynı zamanda bizzat Marx ve Lenin açısından— pratikten kopuk bir «doğru» teori, bilimsel teori üstüne kurulmamış «devrimci eylem» kadar saçma birşeydir. Bu hiçbir şekilde teorik üretimin mutlak gerekliliğini ve kesin önemini azaltmaz. Sadece, değişik başlangıç noktalarından değişik bir dinamikle yola çıkan ücretli kitleler ile devrimci bireylerin teori ile pratiği bir bütün haline getirebileceği gerçeğini belirtir.

Bu süreç, aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

Eğer bu şekli, belli sonuçlar elde etmek için yeniden düzenlersek, şunu elde ederiz:

Yukarıdaki şekil, çözümlemede de görülen, fakat ancak şimdi tam değerini kazanan, sınıf bilincinin dinamiklerine ilişkin bir dizi sonucu ortaya çıkarır. İleri işçilerin (atölyelerdeki işçi sınıfının «doğal liderleri») toplu eylemine ulaşmak görece zordur çünkü bu ne sadece ikna ile (devrimci çekirdekte olduğu gibi) ne de sadece kendiliğinden patlama ile (geniş kitlelerde olduğu gibi) oluşturulabilir. Geniş çapta herhangi bir eyleme girişmeden önce onları daha dikkatli ve tedbirli yapan bu mücadele **tecrübeleridir** (ileri işçilerin eylemlerinde önemli bir harekete geçirici, itici faktör). Geçmiş eylemlerden dersler çıkarmışlardır ve amaçlarına erişmek için bir patlamanın hiç de yeterli olmayacağını bilirler. Düşmanın gücü («cömertliğinden» söz etmezsek) ve kitle hareketinin dayanıklılığı hakkında daha az hayale kapılırlar. Ekonomizmin en büyük «yanıltıcılığı» bu noktada yatar.

Özetlersek, devrimci sınıf partisinin kurulması, ileri işçilerinkiyle birlikte devrimci çekirdekler bilincinin bütünleşmesidir. Devrim öncesi durumun (muhtemel devrimci patlama) olgunlaşması, ileri işçilerin eylemleriyle geniş kitlele-

rin eyleminin kaynaştırılmasıdır. Bir devrim durumu —yani, iktidarın devrimci ele geçirilişi olasılığı— öncü ve kitlelerin eylemleri, öncü ve devrimci tabakaların **bilinçleri** ile bütünleştiği zaman doğar. (20) Geniş kitleler için, kapitalist üretim tarzının çelişkilerinden doğan elementer sınıf mücadelesi, herzaman ancak acil sorunlarda alev alır. Aynı şey, bütün kitle eylemleri, hattâ politik olanlar için de doğrudur. Böylece, devrimci bir mücadeleye dönüşen geniş kitle mücadelesi, sadece nicel bir etmene değil, nitel bir etmene de dayanan bir sorundur. Bu, ulaştıkları bilinç aşamasına bağlı olarak burjuva toplumunu ve kapitalist üretim tarzının süregelen varlığını tehdit eden hedefler etrafında geniş kitleleri eyleme sürükliyebilecek yeterli ileri işçilerin varlığını şart koşar.

Bu, aynı zamanda, geçiş taleplerinin merkezi önemini, (21) bu geçiş taleplerini yaymakta yetiştirilmiş olan ileri işçilerin stratejik durumunu ve kitlenin geniş kesimlerinin gerek nesnel tarihi koşullarına, gerekse öznel ihtiyaçlarına tekabül eden kapsamlı bir geçiş talepleri programı oluşturabilecek tek örgüt olan devrimci örgütün tarihi önemini aydınlığa kavuşturur. **Başarılı bir proleter devrimi ancak bütün bu unsurlar başarılı bir şekilde bir araya getirilebilirse mümkün olur.**

Leninist örgüt teorisinin, aslında, herşeyden önce bir devrim teorisi olduğunu belirtmiştik. Rosa Luxemburg'un, 1903 - 1904'de Lenin'e karşı giriştiği polemekteki en büyük zayıflığı, bunu yan

lış anlamış olmasıydı. «Sosyal Demokrasinin Örgütsel Sorunu» adlı yazısında hücum edilen merkezileşme anlayışının —ve eğer dikkatli okunursa bu açıktır— tamamen örgütsel olması karakteristiktir. (Ancak hücum edilmekle birlikte, aynı zamanda doğrulanmaktadır. Bu noktada modern «Luxemburgistler» «Rosa'larını» daha dikkatli ve layikiyle okumalıdırlar.) Lenin, «aşırı merkeziyetçi» bir çizgiyi savunmakla, yöresel parti komitelerinin bileşimini dikte etmek ve parti alt birimlerinin her türlü insiyatifini, engellemek istemekle suçlanır. (22)

Bununla birlikte, Leninin'in kendisi tarafından geliştirilen Leninist örgüt teorisine dönersek, merkeziyetçiliğin biçimsel, örgütsel yanının değil de **politik ve toplumsal işlevinin** vurgulandığını görürüz. **Ne yapmalı**'nın en can alıcı noktasında, iç ve dış sınıf ilişkilerinin bütün sorunlarını ortaya atan ve marksist bir açıdan cevaplandıran **kapsamlı bir politik eylem vasıtasıyla** proleter sınıf bilincinin politik sınıf bilincine dönüştürülmesi kavramı vardır:

> «Gerçekte, çalışan kitlelerin eylemlerini yükseltmek **ancak** bu eylem ekonomik bir temelde politik ajitasyonla **sınırlandığı** sürece mümkündür. Politik ajitasyonun gerekli yayılması için temel koşul kapsamlı politik açığa vuruşun örgütlenmesidir. Bu açığa vuruşlar dışında **hiçbir şekilde** kitleler politik bilinç ve devrimci eylem açısından eğitilemezler.»

Ve daha da ötesi :

> «Eğer işçiler, öteki **bütün** toplumsal sınıfları entellektüel, ahlaki ve politik hayatlarının bütün tezahürlerinde gözleyebilmeyi somut ve herşeyin üstünde güncel, politik gerçeklerden ve olaylardan öğrenmezler, eğer nüfusun **bütün** sınıflarının,

> tabakalarının ve bölümlerinin yaşantılarının ve eylemlerinin tüm yanlarının materyalist çözümlemesini ve materyalist değerlendirmesini pratiğe uygulamayı öğrenemezlerse, çalışan kitlelerin bilinci gerçek bir sınıf bilinci olamaz. İşçi sınıfının ilgisini, gözlemini ve bilincini, yalnız ve hattâ başlıca olarak, kendi üstünde toplayanlar sosyal demokratlar değildir. Çünkü işçi sınıfının kendini tanıması, modern toplumun **bütün** sınıfları arasındaki ilişkilerin, sadece politik yaşantının tecrübelerinden edinilen bütünüyle açık bir teorik kavranışına sıkı sıkıya bağlı değildir —hatta teorikten çok pratik kavranışına daha çok bağlıdır— demek daha doğru olacaktır. (23)

Ve işte bu aynı nedenle Lenin, devrimci partinin **bütün** ezilen tabakaların ve sınıfların **bütün** ilerici isteklerine ve hareketlerine —hattâ «salt demokratik» olanlarına bile— sahip çıkmasının mutlak gerekliliğinin üstünde durmaktadır. Böylelikle, **Ne Yapmalı**'da Lenin tarafından geliştirilen temel stratejik plan (24) bütün elementer, kendiliğinden, dağınık ve «sadece» bölgesel protestoları, ayaklanmaları ve direniş hareketlerini birleştirebilen partinin ajitasyon planıdır. Merkezileşmenin vurgulanması açıkça, politik alandadır; biçimsel ve örgütsel alanda değil. Biçimsel örgütsel merkeziyetçiliğin amacı bu stratejik planın gerçekleştirilmesini mümkün kılmaktır.

Lenin'deki «merkeziyetçiliğin» bu özünü kavramamasına rağmen Luxemburg, polemiğinde dolaylı olarak bunun karşısına başka bir devrim durumunun hazırlanması ve politik sınıf bilincinin oluşması kavramını koymaya zorlanıyor. Böyle yapması bile tartışmada ne denli yanılgı içinde olduğunu açıkça belirtir. Luxemburg'un «pro-

leter ordusu, mücadele sırasında çoğalır ve hedeflerinin farkına varır» (25) anlayışı tarih tarafından çürütülmüştür. İşçi mücadelelerinin en geniş, en uzun ve en şiddetlisinde bile, işçi kitleleri mücadelenin amaçlarını açık bir şekilde anlamamışlar ya da çok yetersiz bir derecede anlamışlardır. (Sadece dört Avrupa ülkesinden söz edersek; 1936 ve 1968 genel Fransız grevlerini, 1920, 1948 ve 1969'da İtalyan işçilerinin büyük mücadelelerini ve aynı zamanda 1931'den 1937'e kadar İspanya'daki büyük sınıf mücadelelerini hatırlamak yeterlidir.)

Mücadelede elde edilen tecrübe, ulaşılacak geniş devrim öncesi ve hattâ devrimci kitle mücadelesinin görevlerini açığa çıkarmakta hiçbir şekilde yeterli değildir. Açıktır ki, bu görevler sadece mücadeleyi başlatan günlük nedenlere bağlı değildir ve tüm toplumsal gelişmenin, kapitalist üretim tarzı tarafından kazanılan tarihi konumun ve onun iç çelişkileri ile sınıflar arasındaki ulusal ve uluslararası güç ilişkilerinin kapsamlı bir çözümlemesi ile kavranabilir. Uzun ve tutarlı bir hazırlanma olmadan, yüzlerce ve binlerce ileri işçi devrimci bir program ruhu içinde eğitilmeden ve bu ileri işçilerin bu programı geniş kitlelere ulaştırmada yıllar boyunca elde edilmiş eylem tecrübeleri olmadan, aniden bir gecede, sadece kitle eylemlerinin yardımı ile, bu geniş kitlelerde tarihi durumun taleplerine eşit bir bilinç yaratılabileceğini düşünmek hayaldir.

Gerçekte, Luxemburg'un önerisi tersine çevrilerek şöyle denebilir: En geniş kitle mücadelelerinin —ki geniş kitlelerin devrimci bilinci elde etmeleri olasılığını ancak bunlar yaratabilir—

başlamasından önce, proleter öncü devrimci programın mücadele içindeki ajitasyonel uygulamasında ve gerçekleştirilmesinde eğitilmez ve sınanmazsa, proleter ordusu tarihi amaçlarına asla ulaşamıyacaktır. Kesinlikle böyle eğitilmiş bir öncünün olmamasından dolayı bastırılan, Birinci Dünya Savaşından sonraki Alman devriminin trajik öğretisi budur.

Lenin'in stratejik planının hedefi, tekil devrimci çekirdekler ile proleter öncünün organik birliği yoluyla böyle bir öncü yaratmaktır. Böyle bir birlik, ileri işçileri sendika ya da fabrikayla sınırlı bir ufkun hudutları dışına çıkartacak politik çalışma olmadan olanaksızdır. Bugün elde edebildiğimiz ampirik bilgiler bize 1905 devriminden önce, ve devrim sırasında ve 1912'de kitle hareketi tekrar gelişmeye başladıktan sonra, Lenin'in partisinin, böyle bir parti olduğunu gösterir. (26)

Lenin'in stratejik planının derin devrimci özünü tümüyle kavramak için, konuya bir başka açıdan daha yaklaşılmalıdır. Çok fazla uzak olmayan bir gelecekte yer alacak bir devrimin, kaçınılmazlığı değilse bile, olanaklılığına dayanan herhangi bir anlayış, kaçınılmaz olarak devlet gücüyle doğrudan bir çarpışmayla, yani politik iktidarın ele geçirilmesi sorunuyla uğraşmalıdır. Bununla birlikte, bu zorluk ortaya konur konmaz, sonuç, merkezileşmeden yana olacaktır. Lenin ve Luxemburg, kapitalizmin ve burjuva devletinin modern toplum üzerinde güçlü bir merkezileştirici etkisi olduğu konusunda (27) ve bir duvarın tek tek tuğlalarla yıkılabilmesi gibi bu merkezileşmiş gücün yavaş yavaş yıkılabileceğini düşün-

menin bir hayal olduğu konusunda fikir birliği içindeydiler.

Son çözümlemede, Luxemburg, ve Lenin'in aynı öfkeyle reddettikleri (28) reformizmin ve revizyonizmin ideolojik özü, bunun gerçekleştirilebileceği hayalinden kökleniyordu. Devlet gücünü ele geçirme sorunu fazla uzağa yerleştirilmemeğe ve yakın ya da fazla uzak olmayan bir hedef olarak görülmeye başlanınca, iktidarın devrimci ele geçirilmesi için gerekli araçlar sorunu derhal ortaya çıkar. Burada da Luxemburg, Lenin'in sadece bir polemik olarak kullandığı, «Jakobinler» sözlerini ters anladı. Lenin'in bu fikirle anlatmak istediği, kuşkusuz ki bir avuç Blanquist suikastçılar **değil**, Jakobinler gibi **devrimci görevleri yerine getirmek için yılmadan çabalamaya yönelik**, kitle hareketinin kaçınılmaz toplu duruma bağlı dalgalanmalarının **bu** görevler üzerinde eğilmelerini engellemesine izin vermeyecek **Jakobinler gibi ileri bir gruptu.**

Bununla birlikte, Luxemburg'un hakkını vermek için şunu da eklemek gerekir: Luxemburg ilk olarak bu sorunu değişik bir tarihi açıdan ele aldı —gerçekte **almak zorunda kaldı**— çünkü, 1904'de Rus ve Polonya'dan çok Alman gerçeğinin tesiri altındaydı. İkincisi, Almanya'da da devrim yakın bir olasılık olunca, tamamen Leninist anlamda sonuçlara vardı. (29)

Aynı şekilde, genç Troçki de Lenin'le tartışmasında onu «ikamecilik» (substitutionism), yani, işçi sınıfının insiyatifinin yerine sadece partininkini koymakla suçlarken ciddi bir hata işliyordu. (30) Eğer bu suçlamanın özünü polemik kabından çıkartırsak, burada da prole-

taryanın sınıf bilincinin evriminin idealist ve yetersiz bir biçimde kavrandığını görürüz: «Marksizm, proleteryanın çıkarlarının, yaşantının nesnel koşulları ile belirlendiğini öğretir. Bu çıkarlar öylesine güçlü ve kaçınılmazdırlar ki, eninde sonunda (!) proletaryayı bilinçlerinin alanı içine girmeye —yani, **nesnel** çıkarlarının **öznel** çıkarlara dönüşmesi— zorlar. (31) Bugün bu yetersiz çözümleme içinde ne kadar safça bir kaderci iyimserlik saklı olduğunu görmek kolaydır. Burada, o anın çıkarları, tarihi çıkarlarla, yani politik taktiklerin ve stratejinin en karmaşık sorunlarının çözülmesi ile aynı düzeye konuluyor. Proletaryanın «eninde sonunda» tarihi çıkarlarını görebileceği umudu, yeterli bir devrimci liderlik olmadığı için proletaryanın alelade devrimci görevleri bile yerine getiremediği tarihi felaketler düşünüldüğünde çok sığ kalıyor.

Aynı tartışmadan alınan aşağıdaki pasajda aynı saf iyimserlik daha da şaşırtıcı bir biçimde kendini ortaya konuyor:

> «Devrimci sosyal demokrat, sadece proletaryanın politik partisinin kaçınılmaz (!) büyümesine değil, bu partide **devrimci** sosyalizmin fikirlerinin kaçınılmaz (!) zaferine de inanmıştır. İlk kanıt, burjuva toplumunun gelişmesinin, kendiliğinden proletaryanın kendisini politik olarak ayırmasına (demarcate) yol açtığı gerçeğindedir; ikincisi ise, bu nesnel eğilimleri ve taktik sorunlarının, en iyi, en derin ve en eksiksiz ifadelerini devrimci sosyalizmde, yani Marksizmde buldukları gerçeğindedir.» (32)

Bu alıntı, genç Troçki'nin Lenin'le giriştiği tartışmada savunduğu olgunun; Marx'ın ölümünden Birinci Dünya Savaşı'na kadar uluslararası

Sosyal Demokrasi'de hakim olan Bebel ve Kautsky'nin «gelişimin kaçınılmazlığına olan inanç»ı ve «eski, denenmiş taktik»i olduğunu açıkça göstermektedir. Lenin'in sınıf bilinci kavramı bununla kıyaslanamıyacak kadar zengin, daha çelişkili ve daha diyalektikti, çünkü devrimin o güne («en sonunda bir gün» değil de, gelecek yıllarda) uygunluğunu derin bir şekilde kavramasına dayanıyordu.

Tarihi gelişimi tamamlamak için şunu da eklemek gerekir ki, 1917'de Rus devriminin başlamasından sonra Troçki, Lenin'in proleter sınıf bilincinin oluşması çözümlemesini ve böylece Lenin'in örgüt teorisini tümüyle kabul etti ve ölümüne dek onları bütün kuşkulara ve baş kötümserlere (bunlarda Stalinizmin «tohumunu» bulduklarını iddia edenlere karşı) inatla savundu. Böylece, en son, tamamlanmamış yazısında şöyle diyordu:

> «Şubat ya da Mart 1917'de Rus proletaryasının olgunlaşmasındaki muazzam etmen Lenin'di. O gökten inmedi. İşçi sınıfının devrimci geleneğini cisimlendirdi. Lenin'in sloganlarının kitlelere ulaşması için, başlangıçta az sayıda bile olsa kadroların olması gerekliydi; kadroda liderliğe güven olmalıydı, öyle bir güven ki geçmişin tüm tecrübesine dayansın. Yapılacak hesaplardan bu unsurları çıkarmak, yaşıyan devrimi görmemezlikten gelmek, onun yerine bu soyutlamayı, «güçler ilişkisini» koymaktır. Çünkü devrimin gelişimi tamamen, proletaryanın bilincindeki değişikliklerin etkisi altında güçler ilişkisinin durmadan ve hızla değişmesinden: geri tabakaların ileri tabakalara yaklaşmasından ve sınıfın kendi gücüne gittikçe artan inancından meydana gelir. Parti aygıtında hayati öğenin liderlik olması gibi, bu süreçte de hayati öğe partidir.» (33)

DEVRİMCİ ÖNCÜ VE KENDİLİĞİNDEN KİTLE EYLEMİ

Lenin'in baş eserini, kendiliğinden kitle eylemlerinin önemini Luxemburg ve Troçki'nin «takdirlerinin» tersine sistematik bir «küçümseme» olarak nitelemek ona büyük bir haksızlık yapmak olur. Ancak yazmın bütünlüğü içinde anlaşılabileceği gibi polemiksel pasajlar dışında Lenin, büyük, kendiliğinden kitle grevlerini ve gösterilerini Rosa Luxemburg ve Troçki kadar hevesle ve açıklıkla karşılamıştır. (34) Sadece Stalinist bürokrasi Leninizmi, kendiliğinden kitle hareketlerine karşı gittikçe artan güvensizlikle —ki bu sonuç olarak her bürokrasinin özelliğidir— çarpıtmıştır.

Luxemburg, proleter devrimin patlaması takvimde «önceden belli» değildir demekte tamamen haklıdır ve Lenin'de bunun aksini söyleyen hiçbir şey bulunamaz. Lenin, Luxemburg gibi, bu ilkel kitle patlamalarının —ki bunlarsız bir devrim düşünülemez— ne yasalara göre «örgütlenebileceğine» ne de disiplinli bir dizi er tarafından «kumanda» edilebileceğine inanmamıştır. Lenin, Luxemburg gibi, gerçekten geniş bir kitle eyleminin açığa çıkardığı ve her zaman çıkaracağı insiyatif,

beceriklilik ve yaratıcı enerjinin gücüne inanıyordu.

Leninist örgüt teorisi ile kendiliğindenlik teorisi diye adlandırılan teori —ki ancak bazı önemli noktalar saklı tutulmak şartıyla Luxemburg'a yakıştırılabilir— arasındaki fark, kitle insiyatifinin eksik değerlendirilmesinde değil, sınırlarının anlaşılmasında bulunabilir. Kitle insiyatifi birçok önemli başarılar elde edecek güce sahiptir. Ama tek başına, mücadele sırasında tüm toplumsal sorunlara değinen (yeni bir sosyalist düzenin kuruluşundan söz etmesek bile) tamamlanmış, kapsamlı bir programı yürütemez; ayrıca tek başına, haberleşme avantajlarının tam olarak kullanılmasına dayalı baskı aracına sahip merkezi devlet gücünü yıkabilecek kadar yeterli gücü merkezileştirme olanağına sahip de değildir. Başka bir deyişle, kitle kendiliğindenliğinin sınırları, zafere ulaşacak bir sosyalist devrimin o anda uydurulamayacağının anlaşılması ile başlar. Ve «saf» kitle kendiliğindenliğinin özü, herzaman, anlık uydurmada yatar.

Daha da ötesi, «saf» kendiliğindenlik ancak işçi hareketlerine ilişkin masallar anlatan kitaplarda yer alır, gerçek tarihte değil. «Kitlelerin kendiliğindenliği» herhangi bir merkezi otorite tarafmdan önceden ayrıntılı olarak planlanmamış hareketler demektir. «Kitlelerin kendiliğindenliği», «dışardan politik etki» olmadan yer alan hareketler demek değildir. Görünüşte «kendiliğinden hareketlerin» üzerindeki mavi boyayı kazırsanız, altta muhakkak parlak bir kaplamanın kızıl tortusunu bulursunuz: Burada «kendiliğinden» grevi başlatan «öncü» grubun bir üyesi, bir baş-

ka yerde başka bir «sol-sapma» grubunun, uzun zaman önce grubunu terketmiş, fakat bir patlama anında, kitle tereddüt içindeyken hızla hareket edebilecek kadar yeterli eğitim görmüş eski bir üyesi mutlaka vardırlar.

«Kendiliğinden» eylemlerin birinde bir sendika muhalefetinin ya da herhangi bir militanlar grubunun yıllar süren «yeraltı çalışmalarının» meyvalarını; başka birinde, uzun zamandan beri sabırla —ve açık bir başarı elde etmeden— «solcuların» daha kuvvetli olduğu komşu kentin (ya da komşu fabrikanın) iş arkadaşları tarafından geliştirilen, beslenen temasların sonuçlarını bulabiliriz. Sınıf mücadelesinde gökte pişip «kendiliğinden» yere düşen armut diye birşey yoktur.

Böylece «kendiliğinden» eylemleri, «öncünün müdahalesinden» ayıran şey kesinlikle, birincisinde mücadeleye katılan herkesin eşit bilinç düzeyine erişmiş olması, ikincisinde ise öncünün «kitle»den farklı olması değildir. İki eylem biçimini birbirinden ayıran, «kendiliğinden» eylemlerde proletaryaya «dışardan» hiçbir çözüm yolunun getirilmemiş iken öbüründe örgütlenmiş bir öncünün kitleye bir program «empoze» ederek onun temel istekleriyle, «seçkince bir tavırla» bağ kurması da değildir. Hiçbir zaman öncü unsurların herhangi bir etkisi olmadan «kendiliğinden» eylem olmamıştır. «Kendiliğinden» eylemlerle, «devrimci öncünün müdahale ettiği» eylemler arasındaki fark esas olarak, «kendiliğinden» eylemlerde **öncü öğelerin karışmasının niteliği düzensiz, irticalen, aralıklı ve plansız** (bu alanda, şu bölgelerde ya da şu kentte rastlantı eseri olması) iken, öbüründe devrimci bir örgütün varlığının,

«kendiliğinden» kitle eylemlerine öncü öğelerin katılmasını koordine edilebilmesini, planlanabilmesini, bilinçli bir şekilde ayarlanabilmesini, ve sürekli olarak biçimlendirilebilmesini mümkün kılmasıdır. Leninist «aşırı merkeziyetçiliğin» (supercentralizm) hemen hemen bütün gerekleri buna ve sadece buna dayanır.

Ancak islah olmaz bir kaderci (yani, mekanik bir determinist) bütün kitle patlamalarının o günde oldukları için o günde olmaları gerektiğine ya da bunun aksine, kitle patlamalarının olmadığı her durumda, olanak bulunmadığı için olmadıklarına inanabilir. Böyle bir kaderci (Kautsky-Bauer düşünce okulunda görülen) tutum gerçekte Leninist örgüt teorisinin bir karikatürüdür. Her halde, Lenin'e karşı çıkarken «kitle kendiliğindenliği» hakkında söyleyecek çok şeyleri olan Leninizmin bütün düşmanlarının, aynı zamanda, «kitle kendiliğindenliğine» olan «yüksek saygılarıyla» ne denli çelişkili olduğunun farkına varmadan kaba, mekanik determinizme düşmeleri ortak özellikleridir.

Öte yandan, eğer periyodik kendiliğinden kitle patlamalarınm, (ki bunlar, sosyo-ekonomik çelişkilerin, kapitalist üretim tarzının gerçekte periyodik olarak devrim öncesi bunalımlar yaratmak zorunda kaldığı bir noktaya kadar olgunlaştıkları durumlarda olurlar) kaçınılmazlığından yola çıkılırsa, bunun olacağı anı kesin olarak belirlemenin olanaksız olduğu anlaşılır. Çünkü binlerce önemsiz olay, kısmî çatışmalar ve

raslansal olaylar bunun belirlenmesinde önemli anlarda kendi güçlerini toplama yeteneğinden yoksun, büyük sayıda ileri işçilerin yaygın gösterileriyle kıyaslanamıyacak kadar çok etkilidir. (35) Batıda yer alan en büyü iki işçi mücadelesi —Fransız 1968 Mayıs'ı ve İtalyan 1969 sonbaharı— bu görüşleri tamamen onaylarlar. İkisi de ne sendikalar, ne de büyük sosyal-demokrat ve «komünist» partiler tarafından hazırlanan «kendiliğinden» mücadelelerle başladı. Her iki durumda da tekil, radikal işçiler ve öğrenciler, ya da devrimci çekirdekler, orada ya da şurada ilk patlamaları başlatarak ve işçi kitlelerine «örnek tecrübeden» öğrenme fırsatını sağlıyarak belirleyici bir rol oynadılar. İki durumda da milyonlar üstüne milyonlar mücadeleye katıldı; Fransa'da 10 milyon, İtalya'da 15 milyon kadar işçi. Bu, daha önce görülenlerden —hatta Birinci Dünya Savaşını izleyen büyük sınıf mücadeleleri sırasında olandan bile— fazladır.

Her iki halde de, işçiler tarafmdan gösterilen kendiliğinden eylemler salt ekonomik bir grevin, «ekonomizmin» çok daha ötesine gitti. Fransa' da bu, fabrika işgalleri ve çok sayıda insiyatife bağlı girişimler ve İtalya'da da büyük sokak gösterileri ile sınırlı kalmayıp üretim noktalarında öz-örgütlenmeye doğru bir eğilimin embriyonik görünümleriyle, yani, bir ikili iktidar kurulmasına doğru ilk adımı atmayı denemekle; **delagati di reparto**'nun seçilmesi ile kanıtlandı. (Bu anlamda, İtalyan işçi sınıfının öncüsü Fransızlarınkinden daha ileriydi ve ilk önemli tarihi dersini Fransız Mayısından aldı.) (36) Ama her iki durumda da bu güçlü, kendiliğinden kitle eylemleri,

burjuva devlet aygıtını ve kapitalist üretim tarzını yıkmayı, ya da hiç olmazsa, kısa bir süre içinde bu yıkmayı gerçekleştirebilecek hedeflerin kitle tarafından anlaşılmasını sağlamayı başaramadılar.

Troçki'nin **Rus Devrim Tarihi**'ndeki benzetmesini hatırlayalım: Belirleyici anda, onu sıkıştıracak piston olmaması yüzünden güçlü buhar uçup gitti. (37) Tabii ki, son çözümlemede, itici güç buhardır, yani kitle seferberliğinin ve mücadelesinin enerjisidir, piston değil. Bu buhar olmadan piston boş bir kovandır. Ama bu piston olmadan da en yoğun buhar bile ziyan olur ve hiçbir şey başaramaz. Bu Leninist örgüt teorisinin özüdür.

ÖRGÜT, BÜROKRASİ VE DEVRİMCİ EYLEM

Bununla birlikte bu noktada, Lenin'in Menşeviklerle en hararetli tartışmaları sırasında, yahiç görmediği (1903 - 1905) ya da yetersiz ölçüde farkına vardığı (1908 - 1914) bir zorluk vardır. Ve işte burada, «işçi sınıfı-ileri işçiler-işçi partisi» diyalektik formülünün anlaşılmasındaki Troçki ve Luxemburg'un tarihi çabalarının tüm değeri açığa çıkar.

Geniş işçi kitlelerinin yetersizliği kaçınılmaz olan sınıf bilinci düzeylerinden ötürü öncü parti ve parti ile kitle arasında belli bir ayırım gereklidir. Lenin'in tekrar tekrar belirttiği gibi, bu, sosyalist bir devrim için verilen devrimci mücadelenin tarihi özelliklerine tamamen uyan karmaşık bir diyalektik ilişkidir - ayrılmanın ve birleşmenin birliği.

Ancak bu ayrı parti, meta üretimi ve evrensel iş bölümü gibi özellikleriyle tüm insan ilişkilerini şeyleştirme eğiliminde olan burjuva toplumundan köklenir. (38) Bu parti aygıtının işçi kitlelerinden kopuk bir şekilde kurulmasının, bu aygıtın giderek kendi başına buyruklaşması tehlikesiyle karşı karşıya olması anlamına gelir. Bu tehlike başlangıç aşamasının ötesine geçtiği zaman, aygıtın, sonuca (başarılı proleter sınıf mü-

cadelesine) varmak için bir araç olmaktan çok, kendinde bir amaç olma eğilimi doğar.

İkinci ve Üçüncü Enternasyonellerin yozlaşmalarının, yani Batı Avrupa Sosyal Demokratik ve Komünist partilerinin, günlük eylemlerinde kurulu düzenin bir parçası haline gelmiş tutucu, reformist bürokrasilerinin emrine girmelerinin kökünde bu yatar. (39) İşçi örgütlerinde, bürokrasi, toplumsal iş bölümünün —yani, kapitalizm altmda kültürel ve teorik üretim sürecinin büyük ölçüde dışında bırakılan işçi kitlelerinin kendi örgütleri çerçevesinde yapılması gereken görevleri kendilerinin yapabilmeleri için yetersiz olmalarının— bir ürünüdür. İşçi hareketlerinin başlangıcında sık sık olduğu gibi, bunu herhangi bir şekilde yapmaya çalışmak, hiçbir çözüm getirmez çünkü bu iş bölümü tamamiyle **maddi koşullara** tekabül eder ve hiçbir şekilde aşağılık kariyeristler tarafmdan icat edilmemiştir. Eğer bu koşullar görmemezlikten gelinirse, bu durumun getireceği ilkellik, cehalet ve kaba mücadele, bürokrasinin getirebileceği sınırlamalardan farklı olmayacaktır. Burada farklı bir noktadan çıkarak —bilinç düzeyi yerine örgüt **tekniği** noktasından— daha önce açıklamış olduğumuz aynı sorunla karşı karşıya geliriz: kapitalist üretim tarzının, proletaryayı bağımsız eyleme hazırlayan mükemmel bir okul olduğunu düşünmek ya da işçi kitlelerinin kendi kurtuluşlarının örgütsel biçimlerini ve bütün hedeflerini görebilme ve elde edebilme yeteneğini otomatik olarak yaratabilceğini sanmak, bu üretim tarzmdan çok fazla şey ummak olur.

Menşevikler'le ilk tartışmasında Lenin, aygıtın

kendi başına buyrukluk kazanması ve işçi partilerinin bürokratlaşması tehlikesini küçümsemişti. Lenin, modern işçi hareketinde oportünizm tehlikesinin daha çok küçükburjuva bilim adamlarıyla küçükburjuva «saf» sendikacılarından gelen bir tehdit olduğu varsayımından hareketle, birçok yoldaşının, «bürokratizm» tehlikesine karşı giriştiği mücadele ile alay etti. Gerçekte, Birinci dünya Savaşı'ndan önce Sosyal Demokrasi içindeki en büyük oportünizm kaynağının küçükburjuva bilim adamlarıyla «saf sendikacılardan» değil de **bizzat sosyal-demokrat parti bürakrasisinden**, yani, bir yandan seçim ve parlamenter çalışmayla öbür yandan ekonomik ve sendikal nitelikte acil reformlar için mücadele ile sınırlanmış «legalizm» çalışmalarından geldiğini tarih göstermiştir. (Bu çalışmayı salt betimlemek bile, bugünkü Batı Avrupa komünist partilerinkine ne kadar benzediğini ortaya koymaya yeter.)

Troçki ve Luxemburg bu tehlikeyi Lenin'den daha kesin olarak ve daha erken gördüler. Daha 1904'de Luxemburg, «kitlenin istekli bir atılımı ile Sosyal Demokrasinin (aşırı) temkinli tutumu arasında bir farkın» mümkün olabileceğinden söz ediyordu. (40) Düşünce daha doğru dürüst açıklanmadan bir kenara atılıvermiştir. Zaten ancak partinin Leninist çizgide «aşırı merkezileşmesi» gibi hayali bir durumda geçerlilik kazanabilirdi. İki sene sonra Troçki aynı şeyi daha açıkça ifade ediyor:

> «Avrupa Sosyalist partileri, özellikle en büyüğü olan Alman Sosyal-Demokrat Partisi, kitlelerin sosyalizmi kucakladığı ve örgütlenip, disiplin kazandıkları oranda tutuculuğunu arttırdı. Bundan,

proletaryanın politik tecrübesine vücut veren bir örgüt olarak Sosyal Demokrasinin belli bir anda işçiler ve burjuva gericiliği arasında açık bir çatışmaya doğrudan bir engel haline gelebileceği sonucu çıkar. Başka bir deyişle, sözde-sosyalist proleterya partilerinin tutuculukları, belli bir anda proletaryanın iktidarı ele geçirmek için girişeceği doğrudan mücadeleyi engelleyebilir.» (41)

Tarih, bu tahmini acı bir şekilde doğruladı. Lenin bunu Birinci Dünya Savaşı'nın arifesine kadar görmedi, oysa Alman solu uzun bir süre önce sosyal-demokrat partinin yönetimi hakkındaki hayallerini artık terketmişti. (42)

ÖRGÜT TEORİSİ, DEVRİMCİ PROGRAM, DEVRİMCİ PRATİK

4 Ağustos 1914'de geçirdiği derin şoktan sonra Lenin bu soruna kesinlikle eğildi. **O zamandan sonra örgüt sorunu sadece işlevsel olarak değil, aynı zamanda içerik açısından da ele alındı.** Artık sorun, Lenin'in **Ne yapmalı** ve **Bir Adım İleri, İki Adım Geri**'de sık sık yaptığı gibi genel olarak «örgüt»ü «kendiliğinden»liğin karşısına çıkarmak değildir. Şimdi bu, nesnel olarak tutucu bir örgüt ile nesnel olarak devrimci bir örgütün dikkatle ayırdedilmesi sorunudur. Bu ayırım **nesnel** ölçülere (devrimci program, bu programın kitlelere ulaştırılması, devrimci pratik vb.) göre yapılmakta ve kitlelerin kendiliğinden mücadeleciliği, tutucu, reformist kitle örgütlerinin hareketlerine ve hatta varlıklarına bilinçli olarak yeğlenmektedir. «Saf» örgütsel fetişistler «örgütlenmemiş kitleler» ile sosyal-demokrat örgütler arasındaki çatışmalarda (uyuşmazlıklarda), Lenin ikincisine karşı birincisini savunurken ya da ikincisini birincisine ihanet etmekle suçlarken, 1914 den sonra Luxemburgist «kendiliğindenciliğe» saplandığını iddia edebilirler. (43) Artık, Lenin tutucu örgütlerin yıkılma-

sını bile, proletaryanın kurtuluşu için kaçınılmaz bir önkoşul olarak görmekteydi. (44)

Yine de Lenin'in 1914'den sonra giriştiği örgüt teorisinin düzeltilmesi, daha doğrusu tamamlanması çabaları, «saf» kendiliğindenciliğe doğru geriye atılmış bir adım değil, devrimci parti ile genel anlamıyla örgütü ayırmaya yönelik ileri atılmış bir adımdır. Şimdi, partinin amacı işçi sınıfının politik sınıf bilincini geliştirmektir demek yerine, formül daha kesinliğe kavuşturulmuştur: devrimci öncünün görevi, işçi sınıfının öncülerinin **devrimci bilincini** geliştirmekten oluşmaktadır. Devrimci sınıf partisinin kuruluşu, sosyalist devrim programının ileri işçilerin büyük bir kısmının mücadelede kazandıkları tecrübe ile birleştirildiği süreçtir. (45)

Birinci Dünya Savaşı'nın patlamasından sonra Leninist örgüt teorisinin bu şekilde geliştirilmesi ve genişletilmesi, Leninist devrimin mevcut duruma uygunluğu anlayışının genişlemesiyle el ele gider. 1914 yılından önce, Lenin için bu, genellikle Rusya'yla sınırlanmış olmasına rağmen, 1914'den sonra bütün Avrupa için genişletildi. (1905 Rus devriminden sonra, Lenin sömürgelerde ve yarı-sömürgelerdeki halihazır devrim potansiyelinin farkına varmıştı bile.)

Sonuç olarak, bugün Batı Avrupa emperyalist ülkeleri için Lenin'in «stratejik planının» geçerliliği, içinde yaşadığımız tarihi çağın doğası sorununa sıkı sıkıya bağlıdır. Tarihi materyalizm açısından, kişi «varolan devrim potansiyeli»nden bir parti anlayışı türetmeye çalışırken, bunun için ancak Birinci Dünya Savaşı ile ya da en geç Rus Ekim devrimi ile başlayarak dünya çapındaki ka-

pitalist sistemin periyodik olarak devrimci durumlara yol açmak **zorunda kalan** tarihi bir yapısal bunalımlar devrine (46) girdiği varsayımından —bizce doğrudur ve kanıtlanabilir— kalkıyorsa haklı olabilir. Öte yandan eğer, kişi bir dünya sistemi olarak kapitalizmin hâlâ yükselme aşamasında olduğunu varsayarsa, böyle bir anlayış (parti anlayışı), tümüyle «iradi» (voluntaristic) olduğu için reddedilmelidir. Çünkü Leninist stratejik planın en belirleyici yönü —devrimcilerin, devrimci olmayan durumlarda bile bu devam ettirmeleri gereken— devrimci **propaganda** değil, yakın ya da çok uzak olmayan gelecekte ortaya çıkacak devrimci **eylemlere** dikkati çekmesidir. Kapitalizmin yükselme çağında bile böyle eylemler mümkündü (örneğin, Paris Komünü) ama sadece başarısız istisnalar olarak. Bu tür koşullar altında, gayretleri, böyle eylemlere etkin bir katılmayı hazırlayacak çalışmalarda toplayarak bir parti kurmanın anlamı yoktu.

Genel olarak bir «işçi partisi» (üyeleri ve hatta seçmenleri açısından) ileri bir devrimci işçi partisi (ya da böyle bir partinin çekirdeği) arasındaki fark sadece programlarında ya da nesnel toplumsal işlevlerinde (ki bunlar, kapitalist üretim tarzının özüne ya da burjuva devletine saldıran ve bunlara karşı çıkan bütün nesnel devrimci kitle eylemlerini ya da meydan okumaları ve eylem biçimlerini yatıştırmak değil, ilerletmek zorundadırlar) değil, bu programı gittikçe artan sayıda işçilere götürebilmesini sağlıyacak uygun bir öğretici yöntem bulabilme yeteneğinde de yat-

maktadır. Bununla birlikte, daha da ileri gidilerek, sorun daha kesin bir biçimde ifade edilebilir: aygıtın kendi başına buyrukluk kazanması tehlikesi sadece oportünist ve reformist «işçi» örgütleriyle mi sınırlıdır, yoksa bu devrimci bir programa ve devrimci pratiğe sahip olan örgüt de dahil olmak üzere bütün örgütleri tehdit eden bir tehlike midir? Gelişen bürokrasi, «liderlik» ve «üyelik» arasındaki ve hatta devrimci bir örgütteki de dahil olmak üzere, herhangi bir iş bölümünün kaçınılmaz sonucu değil midir? Ve, bu nedenle, her devrimci örgüt, küçük bir çerçevenin dışına bir kere yayıldıktan sonra, kendi gelişiminin ve kitle mücadelesinin gelişiminin belli bir noktasında, proleter kitlelerin kurtuluş mücadelesinde bir fren haline gelmeye mahkum değil midir ?

Eğer bu akıl yürütme doğru olarak kabul edilseydi, ancak tek bir sonuca yol açardı: işçi sınıfının ve insanlığın toplumsal özgürlüğü olanaksızdır —çünkü herhangi bir örgütün kaçınılmaz olduğu varsayılan «kendi başına buyrukluk kazanması» ve yozlaşması ikilemin bir yüzüdür, öbür yüzü ise, bütün örgütlenmemiş işçilerin, eylemlere sadece kısmen katılmış bütün aydınların ve evrensel meta üretimine girmiş bütün insanların, küçükburjuvanın «yanılgılı bilincine» batma eğilimleri ile temsil edilmektedir. Ancak tam bilinçlenmeyi ve teoriyi zenginleştirmeyi amaçlıyan kapsamlı bir devrimci eylem, «hakim sınıf ideolojisinin» devrimcilerin saflarına girmesini önliyebilir. Bu da ancak toplu ve örgütlü bir eylem yoluyla olabilir. Eğer yukardaki akıl yürütme doğru olsaydı, ister örgütlü ister örgütsüz olsun-

lar, ileri işçilerin ya politik sınıf bilincine ulaşamıyacakları ya da onu hızla kaybedecekleri sonucunu çıkartmak gerekirdi.

Gerçekte, bu mantık sürecinin başlangıcı ile sonucunu eşitlediği için yanlıştır. Böylece, devrimci örgütlerin bile kendi başına buyruk bir hale geleceği tehlikesinin varlığından, statik ve kaderci bir biçimde, bu kendi başına buyrukluğun kaçınılmaz olduğu sonucunu çıkartır. Bu ne ampirik, ne de teorik olarak ortaya konabilir. Çünkü, devrimci bir öncü örgütün —ve daha çok devrimci bir partinin— bürokratik yozlaşma tehlikesinin sınırları, sadece gerçekte burjuva toplumundaki bütün kuruluşlara müptelâ olan kendi başına buyrukluk yönündeki eğilime değil, mevcut olan karşı-eğilimlere de bağlıdır. Bunlar arasında, devrimci örgütün, «ulusal» örgütlerden bağımsız olan ve bunları sürekli olarak teorik açıdan gözleyen (bir aygıt aracılığıyla değil de politik eleştiri yoluyla) bir uluslararası hareketle bütünleşmesi ,eylem içindeki sürekli kadro seçimini mümkün kılabilecek gerçek sınıf mücadelesine ve gerçek devrimci mücadelelere yakından katılması; fabrika, üniversite ve tam-gün partide çalışanlar arasında sürekli olarak iş değiştirilmesi vasıtasıyla sistematik bir şekilde iş bölümünü ortadan kaldırmaya çalışması, kurumsal güvenceler (tam-gün çalışanların gelirlerindeki sınırlamalar, iç demokrasinin örgütsel kuralları ile eğilimler ve gruplar oluşturma özgürlüğünün savunulması, vs.) sayılabilir.

Bu çelişkili eğilimlerin sonucu, aralarındaki mücadeleye bağlıdır, ki bu da sonuç olarak iki toplumsal etmen tarafmdan belirlenir. (47) Bir

yanda «kendi başına buyruk örgüt» tarafından geliştirilen özel toplumsal çıkarların derecesi, öbür yanda, işçi sınıfının öncüsünün politik eyleminin genişliği. Ancak ikincisi kesin olarak yok olduğunda, birincisi açıkça kendini gösterebilir. Böylece, tüm tartışma yorucu ve lüzumsuz bir totolojiye dönüşür: Gittikçe artan bir pasiflik döneminde, işçi sınıfı, özgürlüğü için etkin bir mücadele veremez. Ama bu totoloji hiçbir şekilde, ileri işçiler açısından gittikçe artan bir hareketlilik döneminde, devrimci örgütlerin, özgürlüğün kazanılmasında etkisiz öğeler olduğunu ispat etmez. Nevarki bu örgütlerin «keyfiliği» işçi sınıfının (ya da onun ileri kesimlerinin) bağımsız eylemiyle sınırlandırılabilir ve sınırlandırılmalıdır. Devrimci örgüt devrim yapmak için bir araçtır. Ve, geniş işçi kitlelerinin gittikçe artan politik eylemleri olmadan proleter devrimleri mümkün değildir.

ÖRGÜT TEORİSİ, DEMOKRATİK MERKEZİYETÇİLİK VE SOVYET DEMOKRASİSİ

Abartılmış merkeziyetçiliği ile parti içi demokrasinin gelişimini önleyebileceği açısından Lenin'in örgüt teorisine karşı çıkılmıştı. Ama bu karşı çıkış bir yanlış anlamaya dayanır çünkü Leninist örgüt ilkeleri, **örgütü, toplu bir denetim altında çalışan** aktif üyelerle kısıtladığı kadar, gerçekte parti demokrasisinin smırlarını daraltmaz aksine, genişletir.

İşçi örgütleri belli bir nicel büyüklüğü (üye sayısını) aştıktan sonra, temel olarak sadece olanaklı iki örgüt modeli vardır: bugünkü Alman Sosyal-Demokrat partisi ile Fransız Komünist Partisinin örgüt biçimlerine tekabül eden, ödentilerini ödeyen seçim birimi (ya da bölgesel örgüt) modeli, ya da sadece aktif ve bilinçli üyelere dayanan mücadele birimi modeli. Birinci model teorik olarak, şikayetçiler ile muarızların varlıkları için belli bir serbestliğe izin verir ama sadece fazla önemli olmayan konularda. **Öte yandan, politik olmayan ve pasif geniş bir üye kitlesi, aygıta, herzaman seferber edilebilecek** ve sınıf bilinci ile hiçbir ilgisi olmayan bir seçim temeli sağlarlar. (Bu üyelerin hiç de önemsiz olmayan bir kesimi maddi yönden aygıta dayanırlar-bele-

diye ve yönetim işçileri ile memurları, işçi örgütünün memurları, vb.) Bununla birlikte salt üye olmak için bile hiç olmazsa asgari derecede bir bilince sahip olmaları gereken üyelerden oluşan mücadele örgütünde bağımsız düşünüş bulma olanağı aslında çok daha fazladır. Ne «saf apperatchik'ler» ne de saf kariyeristler herhangi bir seçim biriminde olabileceği gibi idareyi kolay kolay ellerine geçiremezler. Böylece fikir ayrılıkları, maddi bağımlılık yada soyut bir «sadakat»ten çok, gerçek öze göre çözülebilir. Kesin olarak, örgütün bu biçimde olması gerçeği bile örgütün bürokratlaşmasına karşı otomatik bir güvence değildir. Ama hiç olmazsa bunu önlemek için esaslı bir koşul sağlar. (48)

Devrimci örgüt (bir parti çekirdeği ya da bir parti) ile işçi kitleleri arasındaki ilişki gerçek devrimci patlama olur olmaz birdenbire değişir. Bu noktada, devrimci ve bilinçli öğeler tarafından yılar boyu ekilmiş olan tohumlar filizlenmeye başlar. Geniş kitleler devrimci sınıf bilincini birden kazanabilirler. Geniş kitlelerin devrimci insiyatifi bir çok devrimci grupların kini geride bırakabilir.

Rus Devrim Tarihi'nde Troçki, birkaç yerde, devrimin belli durumlarında Rus işçi kitlelerinin Bolşevik Partisinin bile ilerisinde olduklarını vurgular. (49) Bununla birlikte, bu olgu genelleştirilmemelidir, herşeyden önce, Lenin'in **Nisan Tezleri**'nde Bolşevik Partisi'nin Rus devriminin niteliği ve amacına ilişkin stratejik anlayışının yeterince geliştirilmemiş olduğu dikkatten kaçmamalıdır. (50) Lenin'in **Nisan Tezleri** ile kesin bir tavır alıncaya kadar, parti bunu pahalıya ödemek tehlike-

si ile karşı karşıya kaldı. Ancak, Lenin bunu kolaylıkla aşabildi çünkü eğitilmiş işçi - Bolşevik kitleleri onu bu yöne itiyorlardı ve bizzat kendileri Rus işçi sınıfının güçlü radikalleşmesini temsil etmekteydiler.

Bolşevik Parti örgütünün Rus devrimindeki rolü üzerine nesnel, yani kapsamlı bir görüş kuşkusuz daha değişik bir şekilde oluşturulmalıdır. Partinin lider kadrosunun, proletarya diktatörlüğü (sovyet iktidarı) mücadelesinde, partinin Troçki'nin görüşüne kaymasını önleyen tutucu bir blok olduğunu çeşitli defalar kanıtlarken, aynı zamanda yirmi yıllık devrimci örgüt ve devrimci eylem içinde eğitilmiş devrimci işçi kadrosunun billurlaşmasının bu belirleyici stratejik dönüşün başarıya ulaşmasında araç olduğu ortaya çıkmıştı. Eğer Stalinist bürokrasi ile «Leninist örgüt anlayışı» arasında bir bağlantı kurulmak isteniyorsa, bu kesin müdahale öğesi dikkate alınmalıdır. **Stalin'in zaferi Leninist «örgüt teorisi»nin bir sonucu değil, bu anlayışta kesin bir öğenin: devrimde ve yüksek eylem düzeyi içinde eğitilmiş, kitlelerle yakın bir ilişkisi olan geniş işçi kadroları tabakasının varlığının yok olmasının sonucudur.** Daha da ötesi, Lenin'in kendisi de bu öğenin yokluğunda Leninist parti anlayışının tersine döneceğini hiçbir şekilde inkar etmezdi. (51)

Sovyet sistemi, devrim sırasında ve devrimden sonra, kendi bağımsız eylemini örgütleme sorununa şimdiye dek işçi sınıfı tarafından keşfedilmiş tek evrensel cevaptır. (52) Bu (sovyet sistemi), sınıf içindeki bütün güçlerin —ve genel

olarak toplumun tüm emekçi ve ilerici tabakalarının— sınıf içinde var olan çeşitli eğilimler arasında aynı anda açık bir tartışmada bir araya gelmesine olanak sağlar. Her gerçek sovyet sistemi —yani, gerçekten işçi kitlesi tarafmdan seçilmiş olan ve şu ya da bu seçici aygıt tarafından onlara zorla kabul ettirilmiş olmayan sistem— sadece bu nedenden dolayı yukarıda üzerinde durulan proleter tabakalarının toplumsal ve ideolojik ayrılıklarını yansıtacaktır. Bir işçi konseyi, gerçekte, en farklı politik eğilimlerin bile bir ortak noktada anlaşmaya varmış oldukları bir birleşik cephedir: Sınıf düşmanına karşı devrimin ortak savunması. (Aynı şekilde, bir grev komitesi, bir istisna ile, işçiler arasındaki en farklı eğilimleri yansıtır. İstisna şudur: Sadece greve katılan eğilimleri kapsar. Grev kırıcılarının grev komitesinde yeri yoktur.)

Leninist türden bir devrimci örgütün varlığı ile gerçek bir sovyet demokrasisi, ya da sovyet iktidarı arasında hiçbir çelişki yoktur. Aksine, bir devrimci öncünün sistemli örgütsel çalışması olmadan, bir sovyet sistemi ya reformist ve yarı-reformist bürokrasiler tarafından boğazlanacaktır (1918'den 1919'a kadar Alman sovyet sistemindeki gibi) ya da merkezi politik görevleri çözüme ulaştırmadaki başarısızlığından dolayı politik etkenliğini kaybedecektir. (1936 Temmuz'u ile 1937 baharı arasındaki İspanyol devrimci komitelerinde olduğu gibi).

Sovyet sisteminin partileri gereksizleştirdiği varsayımı iki kaynaktan birine dayanır. Ya sovyetlerin ortaya çıkışının işçi sınıfını bir gecede türdeşleştirdiği, tüm ideoloji ve çıkar farklılıklarını

yok ettiği ve tüm işçi sınıfına otomatik ve kendiliğinden bir şekilde devrimin **bütün** stratejik ve taktik sorunlarına «devrimci bir çözüm» önerdiği gibi saf bir inanıştan kaynaklanır. Ya da bu, kendileri tarafından tayin edilmiş küçük bir «lider» grubuna, oldukça geniş, kendini ifade etmekten aciz kitleyi (ki bu kitle devrimin bu stratejik ve taktik sorunlarıyla uğraşma, yani **serbestçe tartışma ve politik olarak kendini ayırdedebilme** olanağından yoksundur) yönetme fırsatını vermek için bir bahanedir. (Örneğin, öz-yönetim diye adlandırılan Yugoslav sisteminde durum açıkça böyledir.)

Böylelikle, devrimci örgüt, sovyet sisteminde işçi kitlelerine farklılaşmamış bir temsil sisteminden çok daha yüksek derecede bağımsız bir eylemi ve devrimci sınıf bilincini garantileyebilir. Fakat, tabii ki, bu sonuca ulaşmak için işçi kitlelerinin bağımsız eylemini uyarmalı ve engel olmamalıdır. Sovyet sisteminde gelişmenin doruğuna ulaşan, işte kitlelerin bu bağımsız insiyatifidir. Bir kez daha, benzer bir sonuca ulaşıyoruz: Doğru bir devrimci strateji (yani nesnel tarihi sürecin doğru değerlendirilmesi) üstüne kurulan Leninist örgüt anlayışı, zamanda, mekanda ve bilinçte sürekli olarak tekrarlanan ve yayılan süreksizliğin yerine basit olarak, kitlelerin eyleminin, toplu anılarmın ve hazmedilmiş tecrübelerinin toplu düzenleyicisidir.

Tarih, buna ilişkin olarak, göstermiştir ki, kendini devrimci diye **nitelendiren** bir parti ile gerçekten devrimci olan bir parti arasında önemli bir fark vardır. Bir görevli grup kitlelerin eylemine ve insiyatifine karşı çıkmakla kalmayıp,

askeri güç de dahil, her vasıta ile (Ekim-Kasım 1956'da Macaristan ve 1968 Ağustosunda Çekoslovakya akla geliyor) önlemeye kalkarsa; bu grup kitle mücadeleleri sonucunda kendiliğinden doğan sovyet sistemi ile ortak bir dil bulmamakla kalmayıp, partinin önderlik rolünü (53) savunmak bahanesiyle bu sistemi boğazlamaya ve yok etmeğe çalışırsa, o zaman proletaryanın devrimci partisi ile değil de kitlelerin bağımsız eylemine içtenlikle karşı olan ayrıcalıklı bir tabakanın özel çıkarlarını temsil eden bir aygıtla, bürokrasi ile karşı karşıyayız demektir. Bununla birlikte, doktorların birçok hastayı iyileştirmeyip öldürdükleri tezi tıp bilimine karşı ne ölçüde öne sürülebilirse devrimci partinin bir bürokrasi partisine dönüşerek yozlaşabileceği tezi de Leninist örgüt anlayışına karşı o ölçüde öne sürülebilir. Bu kavramdan, «saf» kitle kendiliğindenciliğe doğru atılacak herhangi bir adım da tıp biliminden sahte doktorluğa dönüşe benzetilebilir.

EKONOMİZM, BÜROKRATİZM VE KENDİLİĞİNDENCİLİĞİN SOSYOLOJİSİ

Lenin'in örgüt anlayışının, gerçekte proleter devrimi için şimdiki potansiyel kavramını temsil ettiğini belirttiğimiz zaman, Leninist proleter sınıf bilinci teorisinde merkez öğeye: kapitalizmde devrimci öznenin tanımı sorununa değinmiştik.

Marx ve Lenin için (1914'den bir süre öncesine kadar bu olgudan gerekli bütün sonuçları çıkaramamış olmalarına rağmen Luxemburg ve Troçki için) devrimci özne, kapitalizm altında çalışan, düşünen ve yaşayan, yani toplumsal varlığının bütünlüğü içinde, **potansiyel ve periyodik olarak devrimci tek sınıf olan işçi sınıfıdır.** (54) Leninist örgüt teorisi doğrudan, devrimci öznenin durumunun bu değerlendirilmesinden yola çıkar. Çünkü bu şekilde tanımlanan bir öznenin ancak **çelişkili** bir özne olabileceği açıktır. Bir yandan ücret köleliğine, yabancılaşmış emeğe, tüm insan ilişkilerinin şeyleşmesine ve burjuva ve küçük-burjuva ideolojilerinin etkisine açıktır. Öte yandan, periyodik fasılalarda radikalleşen sınıf mücadelesine ve hatta kapitalist üretim tarzına ve burjuva devlet aygıtına karşı açık devrimci savaşa geçer. Son yüzelli yılın **gerçek** sınıf mücadelesi tarihi ifadesini bu periyodik dalgalan-

mada bulur. Geçmiş yüzyılın, sözgelişi, Fransız ya da Alman işçi hareketlerini «artan pasiflik» veya «kesintisiz devrimci eylem» formüllerine indirgemek olanaksızdır. Bu açıkça, sırayla biri ya da öbürünün vurgulandığı, her iki öğenin birleşmesidir.

İdeolojik eğilimler olarak oportünizmin ve sekterliğin en derin teorik kökleri devrimci öznenin diyalektik olmayan tanımındadır. Oportünistler için bu devrimci özne alelade işçidir. Herşeyde bu işçinin tavırlarını taklit etmeye ve Plehanov'un çok iyi bir biçimde ortaya koyduğu gibi «/işçinin/geriye dönük yanını fetişize etmeğe» yöneliktirler. Eğer işçiler sadece işleriyle sınırlı sorunlarla ilgiliyseler, o zaman «saf sendikacı» dır bunlar. Eğer bu işçiler aşırı bir yurtsever milliyetçilik dalgası içindeyseler, o zaman onlar da sosyal-yurtseverler ya da sosyal emperyalistler olurlar. Eğer işçiler soğuk savaş propagandasını kabul ediyorlarsa, o zaman onlar da soğuk savaşçılar olurlar: «Kitleler her zaman haklıdır.» Böyle bir oportünizmin en son ve en alçakça ifadesi, programın —isterse bir seçim programı olsun— toplumun nesnel bilimsel çözümlenmesi vasıtasıyla değil de... fikir propagandalarının yardımıyla belirlenmesinde yatar.

Fakat bu oportünizm çözülemeyecek bir çelişkiye yol açar. Neyse ki kitlelerin havaları hep aynı kalmaz ve oldukça kısa bir zamanda büyük değişiklikler gösterebilir. Bugün işçiler sadece iş sorunları ile ilgilidirler, ama yarın politik bir gösteride sokakları dolduracaklardır. Bugün «dış düşmana» karşı emperyalist anavatanın korunmasından «yanadırlar», ama yarın savaştan

bıkacaklar ve baş düşmanları olarak kendi hakim sınıflarını tanıyacaklardır. Bugün pasif bir şekilde patronlarla işbirliğini kabul ediyorlardır, fakat yarın şiddetli bir grevde onlara karşı hareket edeceklerdir. Oportünizm mantığı —burjuva toplumuna uyma, «kitlelerin» tavrına atıflar vasıtasıyla gerekçelendikten sonra— birdenbire geriye dönerek burjuva toplumuna karşı harekete geçtikleri zaman bu aynı kitlelere karşı koymaya gider.

Sekterler de devrimci özneyi oportünistler kadar basitleştirirler, ama tamamiyle ters anlamda. Eğer oportünistler için geçerli olan sadece alelade işçiyse —yani özümlenmiş ve burjuva ilişkilerine kendini uyduran işçi— sekterler için geçerli olan sadece bir devrimci gibi hareket eden «ideal» proleterdir. Eğer işçi, devrimci bir tarzda hareket etmiyorsa artık bir devrimci özne değildir; o artık «burjuva» olmaya terkedilmiştir. Aşırı sekterler —birtakım aşırı sol «kendiliğindenciler», bazı Stalinistler ve bazı Maoistler gibi— eğer, söz konusu olan sekter ideolojiyi tamamen kabul etmekte tereddüt ederlerse, o işçi sınıfını kapitalist sınıfla eşitlemeye kadar giderler. (55)

Bir yandan aşırı nesnelcilik, («işçilerin yaptığı herşey devrimcidir») öbür yandan aşırı öznelcilik («sadece bizim doktrinimizi kabul edenler devrimcidir yada proleterdir») son çözümlemede, çelişkili bir bilince sahip kitleler tarafından yönetilen büyük kitle mücadelelerinin devrimci özelliğini yadsımada el ele verirler. Oportünist nesnelciler için bu mücadeleler devrimci değildirler çünkü «gelecek ay çoğunluk gidip, SPD'ye (Batı Alman sosyal demokratları) ya da De Gaulle'e

oy vereceklerdir». Sekter öznelciler için bunların devrimle hiçbir ilgileri yoktur, «çünkü (bizim) devrimci grubumuz hâlâ çok zayıftır.»

Bu iki eğilimin toplumsal karakterlerinin küçükburjuva aydınlarına tekabül ettiği kolaylıkla söylenebilir. Çoğunlukla oportünistler kitle örgütlerinde ya da burjuva devlet aygıtındaki işçi bürokrasisine bağlı aydınları temsil ederler; sekterler ise ya sınıf olmaktan çıkmış ya da gerçek hareketlerin dışında kalıp, olayları sadece kenardan seyreden aydınları temsil ederler. Her iki durumda da, çelişkili fakat bölünmemiş devrimci özneden varolan nesnel ve öznel öğelerin arasındaki zorunlu bölünme, sadece oportünist bir pratiğe ve «sahte bilinci» içeren «teorinin» idealleştirilmesine yol açan, teori ile pratiğin ayrılmasına tekabül eder.

Bununla beraber, devrimci Marksistleri, işçi sınıfına «boyun eğdirmek» isteyen küçükburjuva aydınları olarak suçlamak birçok oportünistin (öteki birçokları arasında sendikacı bürokratların) ve birçok sekter aydının özelliğidir. (56) Bu sorun devrimci öğrenci tartışmalarında da önemli bir rol oynar. Bu nedenden, bürokrasi, ekonomizm ve kendiliğindencilik (ya da örgüt sorununa «zanaatkar bakışının») sosyolojisinin daha yakından çözümlenmesi gereklidir.

El ve zihin emeği, üretim ve birikim arasındeki aracılık /mediation/, değişik düzeylerde olmakla beraber, burjuva toplumunun çeşitli noktalarında, örneğin fabrikalarda oluşur. «Aydın sınıf», ya da «aydın küçükburjuva» ya da «teknik

aydın sınıf» genel kavramları ile anlatılmak istenen, aslında, gerçek sınıf mücadelesine ilişkisi oldukça açık olan bu aracılığın birçok farklı eylemlerine tekabül eder. Aslında aşağıdaki kategorileri ayırdedebilmek mümkündür (ki biz bunun hiçbir şekilde tam bir çözümlemeyi oluşturduğunu iddia etmiyoruz):

1. Üretim süreci içinde sermaye ile emek arasındaki gerçek aracılar, yani, sermayenin ikinci derecedeki memurları: ustabaşıları, denetleyiciler ve görevleri arasında sermaye yararına fabrikadaki işçi disiplinini korumak ve devam ettirmek olan fabrikalardaki öteki personel kadrosu.

2. Bilim ile teknik, ya da teknik ile üretim arasındaki aracılar: Laboratuvar asistanları, bilimsel araştırmacılar, kaşifler, teknologlar, planlamacılar, proje mühendisleri, teknik ressamlar vs. 1. kategoriye karşıt olarak bu tabakalar üreticiden artık —değerin çıkartılması sürecinde suç ortakları değildirler. Maddi üretim sürecinde yer alırlar ve bu nedenden, sömüren değil, artık-değerin üreticilerindendirler.

3. Üretim ile artık-değerin gerçekleştirilmesindeki aracılar: reklam manejerleri ve büroları, pazar araştırma kurumları, dağıtım sektöründe çalışan kadrolar ve bilim adamları, pazarlama uzmanları vs.

4. Meta olarak iş gücünün satıcıları ve alıcıları arasındaki aracılar: Herşeyden önce, bunlar sendika memurları ve daha geniş anlamda işçi hareketinin bürokratlaşmış kitle örgütlerinin memurlarıdırlar.

5. Üstyapı alanında sermaye ile emek arasındaki aracılar, ideolojik üreticiler (yeni, ideoloji

üretmekle meşgul olan kimseler): burjuva politikacılarının («kamu oyu yaratıcıları») bir kısmı, beşeri bilimlerin burjuva profesörleri, gazeteciler, bazı sanatçılar, vs.

6. Bilim ile işçi sınıfı arasındaki aracılar: hakim sınıfın ideolojik üretimine profesyonel olarak katılmayan ve bu üretime maddi açıdan bağımlı olmadıkları için burjuva ilişkilerinin eleştirilmesine nispeten katılabilen teorik üreticiler.

Bunlara, beşinci ve kısmen altıncı kategorilerde içerilmiş olan 7. bir grubu da eklemek mümkündür. Klasik, dengeli burjuva toplumunda, hem burjuva ideolojisinin sınırsız üstünlüğü ve hem de profesyonel öğretmenliğin genel olarak soyut ve ideolojik özelliğinden dolayı, bir meslek olarak öğretmenlik 5. kategoriye girer. Bununla birlikte neokapitalist liselerde ve üniversitelerde gittikçe büyüyen yapısal bunalımlarla birlikte nesnel ölçütlerde bir değişiklik olur. Bir yanda, kapitalizmin genel bunalımı, gittikçe daha fazla karşı çıkılan neokapitalist ideolojinin genel bunalımını hızlandırır. Öte yanda, eğitim soyut ve ideolojik telkinden çok, üretim sürecine katılacak, geleceğin aydın işçileri (2. ve 3. kategorilerdeki) için, doğrudan, teknokratik bir hazırlama rolü oynar. Bu, böyle bir eğitimin içeriğinin gerek ilgili alanlardaki toplumsal eleştiriye (ve hatta genel olarak toplumsal eleştiriye) gerekse bireysel yabancılaşmanın yeniden kazanılan bilincine gittikçe daha fazla bağlanmasını olanaklı kılar.

Şimdi aydın sınıfın hangi bölümünün proletaryanın gelişen sınıf bilinci üzerinde olumsuz bir etki yaptığı açığa kavuşuyor: Herşeyden önce, 3., 4. ve 5. gruplardır. (1. grup hakkında birşey söy-

lemeye gerek görmüyoruz, çünkü nasıl olsa işçi örgütleriyle mesafesini korumaktadır.) İşçi sınıfının insiyatifi ve öz güveni için en büyük tehlike, Birinci Dünya Savaşı'ndan beri geniş çapta sosyal demokrat örgütlerde ve bugün Batı'daki Moskova'ya bağımlı Komünist kitle örgütlerinde olduğu gibi, 4. ve 5. grupların birleşmesidir.

Öte yandan, 2. ve 6. gruplar, işçi sınıfının ve devrimci örgütlerin etkilerini sadece arttırırlar çünkü **onları burjuva toplumunun amansız bir eleştirisi ve bu toplumun başarılı bir şekilde yıkılması için ve hatta birleşmiş üreticilerin üretim araçlarının başarı ile ele geçirmeleri için vazgeçilmez olan bilgi ile donatırlar.**

Büyüyen işçi örgütleri birliklerinin aydın sınıfın 2. ve 6. gruplarıyla birleşmesine karşı çıkanlar, nesnel olarak işçi sınıfı üzerindeki olumsuz etkileriyle, 3., 4. ve 5. gruplara yardım etmiş olurlar. Çünkü, tarihte, ideolojik mücadele ile birlikte sürdürülmemiş bir sınıf mücadelesi asla olmamıştır. (57) Bu,işçi sınıfı içine hangi ideolojinin kök salabileceğini belirleme sorununa gider; ya da düzgün bir deyişle, işçiler arasında burjuva ve küçük-burjuva ideolojisi mi yoksa bilimsel Marksizm teorisi mi gelişecektir. Mücadelede, işçi sınıfı içinde «her dış aydınsal etkiye» kim karşı çıkıyorsa, 1., 3., 4., ve 5. grupların işçi sınıfı üzerindeki etkilerinin, kapitalist ekonomi ve tüm burjuva toplum mekanizması vasıtasıyla **sürekli ve vazgeçilmez** bir biçimde sürdürüldüğünü ve aşırı sol «kendiliğindenciliklerin» bu sürece bir son vermek için hiçbir çareleri olmadığını ya unutmaktadır, ya da bu gerçeği bir kenara atmaktadır. Marksist aydınların işçi smıfı içindeki

etkilerine karşı çıkmak, basit olarak, burjuva aydınlarının hiçbir muhalefetle karşılaşmadan etkilerini sürdürmelerine izin vermek anlamına gelir. (58)

Daha da kötüsü devrimci örgütün oluşumuna ve profesyonel proleter devrimcilerin eğitilmesine karşı çıkmakla, Menşevikler ve «kendiliğindenciler»in yaptığı gibi nesnel olarak el ve zihin emeği arasındaki bölünmenin devam etmesine, yani, işçilerin aydınlara manevi olarak bağımlı olmalarına ve işçi örgütlerinin daha çabuk bürokratlaşmasına yardım etmeğe zorlanmasıdır. Çünkü, devamlı olarak kapitalist üretim süreci içinde kalan bir işçi, çoğu kez teoriyi iyice kavrama durumunda olmayacak ve sonuç olarak «küçük-burjuva uzmanlarına» bağımlı kalacaktır. Bu nedenden, devrimci örgütte, hiç olmazsa, ileri işçilerin zihni özgürlüğüne ve fabrikalardan fasılalarla uzaklaştırılması vasıtasıyla işçi hareketinin kendisinde iş bölümüne karşı bir ilk zafere doğru kesin bir adım atılabilir.

Bu, kendiliğindenciliğin sosyolojisi üzerindeki son söz değildir. Kendimize sormalıyız: İşçi sınıfının hangi tabakalarında aydınlara karşı «antipati» ve «güvensizlik» daha etkilidir? Tabii ki, toplumsal ve ekonomik varlıklarının, **kendilerini** zihni emek ile olan gerçek çelişkileriyle en keskin **bir biçimde karşı karşıya getirdiği** tabakalar. Az çok, bunlar küçük ve orta çaptaki fabrikaların teknolojik gelişim ile tehdit edilmiş işçiler; kişisel gayretleriyle kendilerini kitleden farklılaştırmış, kendi kendilerini eğitmiş işçiler; bürokratik örgütlerin başına tırmanmış işçiler; düşük eğitim ve kültür düzeylerinden dolayı zihni emekten

en uzakta bulunan ve bu nedenden onu en çok güvensizlikle ve düşmanlıkla karşılayan işçilerdir. Başka bir deyişle, işçi sınıfı içinde ekonomizmin, kendiliğindenciliğin, bilime duyulan düşmanlık ve örgüt sorununa «zanaatkar yaklaşımı»nın toplumsal temeli bu sınıfın zaanatkar tabakasıdır.

Öte yandan, büyük fabrika ve kentlerdeki teknolojik gelişmenin ön saflarında olan geniş sanayi dallarında çalışan işçiler arasında bilgiye susama, teknik ve bilimsel gelişim ile daha çok bir yakınlık ve hem fabrikada hem de devlette iktidarı ele geçirmek için yapılan atılımlarda daha büyük cüret, devrimci teorisyenlerin ve devrimci örgütün nesnel olarak gerekli rolünün anlaşılmasını daha çok kolaylaştırır.

İşçi hareketindeki kendiliğindenci eğilimler, her zaman olmasa bile çoğu kez, tamamiyle bu toplumsal temele tekabül eder. Bu, özellikle, Birinci Dünya Savaşı'ndan önce, Latin ülkelerindeki anarşist-sendikalizm için geçerlidir. Bu, büyük metropolitan kentlerde Bolşevizm tarafından tamamiyle yenilgiye uğratılan, fakat en önemli proleter temelini güney Rusya'nın maden ve petrol bölgelerindeki küçük kasabalarda bulan Menşevizm için de geçerliydi. (59) Bugün, üçüncü sanayi devrimi çağında, «işçilerin özerkliğini» garantilemek bahanesi altında bu **zanaatkar kastı** görünüşünü canlandırma çabaları ancak geçmişteki sonuca, ileri ve potansiyel olarak devrimci işçi sınıfının güçlerini dağıtmaya ve hareketin devamlı burjuva ideoloji etkisi altında bulunan yarı zaanatkar ve bürokratlaşmış bölümlerine yardım etmeye yolaçabilir.

BİLİMSEL AYDINLAR, TOPLUMSAL BİLİM VE PROLETER SINIF BİLİNCİ

Marx'ın önceden gördüğü ve temelleri daha ikinci sanayi devriminde atılmış olduğu üzre, üçüncü sanayi devrimi (60) tarafından zihinsel emeğin üretim sürecine güçlü bir şekilde yeniden sokulması, aydınların çok daha geniş bir tabakasına, kendisinin artık-değerin doğrudan üretimi sürecinden çıkarılması ve dolaylı ya da dolaysız bir artık-değer tüketicisi haline dönüşmesi yoluyla kaybettiği yabancılaşma bilincini tekrar kazanması için önşart yaratmıştır. Çünkü, bu da, burjuva toplumunda yabancılaşma ile alt edilebilir. Bu, sadece emperyalist ülkelerdeki öğrenci ayaklanmalarının değil, devrimci harekete gittikçe artan sayıda bilginin ve teknisyenin katılması olanağının da maddi temelidir.

Birinci Dünya Savaşından önce klasik sosyalist harekete aydın sınıfın katılması genel olarak azalma eğilimi gösterdi. Hareketin başlaması sırasında önemli bir sayıda olduğu halde, işçi sınıfının örgütlü kitle hareketi büyüdükçe, o gittikçe küçüldü. 1910'da Max Adler'le pek bilinmiyen polemiğinde, Troçki bu sürecin nedenlerinin tamamen maddi olduğu açıkladı: Aydınların büyük burjuvaziye ve burjuva devletine toplumsal

bağımlılığı, hizmet ettiği sınıfın çıkarları ile ideolojik bir özdeleşme; ve «karşı-toplum» olarak örgütlenmiş işçi hareketinin karşı tarafla başa çıkabilmesindeki yetersizlik. Troçki bunun bir ihtimalle, devrimci bir devrede, proleter devriminin arifesinde çok çabuk değişeceğini önceden düşünmüştü. (61)

Bununla beraber, bu doğru önermelerinden yanlış taktik sonuçlara vardı; örneğin, Lenin'in 1908-1909'da öğrenci hareketini (ki muzaffer karşı devrimin tam ortasında yeniden doğmaya başlıyordu) devrimci kitle hareketinin (1912'de başlıyacak olan) sonraki yeniden yükselişi için bir haberci olarak kabul edip bu harekete atfettiği büyük önemi göremediği zamanki gibi.

«Bütün toplumsal özelliklerini, sekterlik ruhunu, aydınlara özgü bir bireyciliği ve ideolojik fetişizmi» yayabiliryorsa, bunun Rus Sosyal Demokrasisindeki önde gelen devrimci aydınların «hatası» olduğunu iddia edecek kadar ileri gitti. (62) Troçki'nin de sonradan kabul ettiği gibi, sadece Bolşeviklerle Menşevikler arasındaki eski mücadelenin bir devamı olan Bolşeviklerle Likidatörler arasındaki kavganın **politik ve toplumsal önemini** o zaman gerektiği gibi değerlendirememişti. Tarih, bu mücadelenin «aydınsal sekterliğin» bir ürünü ile hiçbir ilgisi olmadığını, sosyalist, devrimci bilincin küçükburjuva, reformist bilinçten ayrılması ile ilgili olduğunu gösterecekti. (63)

Bununla beraber, devrimci Rus aydınlarının devrimci Rus proletaryasının devrimci sınıf partisinin kurulmasına katılmasının hala hiçbir toplumsal kökeni olmayan, bireysel ayıklamanın saf

bir ürünü olduğu doğrudur. Ve Ekim Devrimi'nden beri, bu kaçınılmaz olarak proleter devrimine karşı dönmüştür, çünkü teknik aydın kitleleri, devrimin safına yanaşamamışlardır. Önce, ekonomik üretimi ve en geniş ölçüde toplumsal örgüt yöntemlerini sabote ettiler; sonra, ortaklıklara yüksek maaşlar vasıtasıyla «satın alınmak» zorunda kalındı, ve nihayet bu devrimin bürokratlaşmasının ve yozlaşmasının ardındaki itici güç haline dönüştürüldüler.

Teknik aydınların (özellikle yukarıdaki 2. kategorinin) üretimin maddi sürecindeki durumları bugün kesinlikle değiştiği oranda ve zaten bu teknik aydınlar yavaş yavaş ücretli sınıfın bir bölümü haline dönüştürüldüğünden, devrimci sürece ve toplumun yeniden düzenlenmesine etkili bir şekilde katılması olasılığı eskisinden çok daha sağlam temellere dayanmaktadır. Frederick Engels, sosyalist toplumun kurulmasında bu aydınların oynayabileceği kesin tarihi rolü işaret etmiştir:

> «Üretim araçlarını ele geçirmek ve çalıştırabilmek için, teknik olarak eğitilmiş, çok sayıda insana ihtiyacımız var. Bundan yoksunuz... Önümüzdeki sekiz on yıl içinde, partili yoldaşların fabrikaları ve ulus için gerekli maddeleri işletebilecek durumda, yeteri kadar genç tekniker, doktor, avukat ve öğretmen yetiştirebileceğimizi tahmin ediyorum. Böylece iktidara varışımız oldukça doğal olacak ve nispeten pürüzsüz bir biçimde işleyecektir. Eğer, öte yandan, bir savaş vasıtasıyla hazır olmadan iktidara gelirsek, teknikerler bizim baş düşmanlarımız olacak, ve mümkün olduğu sürece bize ihanet edecekler ve bizi aldatacaklardır. Onlara karşı terör kullanmak zorunda kalacağız ve yine de bize ellerinden gelen her kötülüğü yapacaklardır.» (64)

İçinde yaşadığımız üçüncü sanayi devrimi sırasında 1890'dan çok daha ehliyetli olan işçi sınıfının fabrikaları doğrudan yönetmede, Engels'in zamanından çok daha fazla bir yetenek gösterdiğini buna eklemek gerekir. Fakat, son çözümlemede «uzmanlar» üzerinde politik ve toplumsal bir denetim kurabilmeleri açısından (1918'de Lenin'in birçok hayalleri olduğu konu) geniş kitleler için gerekli olan teknik yeteneklerdir. Teknik aydınlar ile sanayi proletaryası arasında gittikçe gelişen bir birleşme ve devrimci aydınların devrimci partiye daha çok katılmaları bu denetimi ancak kolaylaştırır.

Bir yanda üretimin ve emeğin nesnel toplumsallaşması, öte yanda özel mülk edinim arasındaki çelişki şiddetlendikçe (yani kapitalist üretimin çelişkisi keskinleştikçe) —ve bugün, Fransa'da Mayıs 1968 olaylarının ve İtalya'da 1969'daki kitle mücadelelerinin temelini teşkil eden bu çelişkinin yeni ve daha keskin bir şeklini görmekteyiz— ve neokapitalizm, işçi sınıfının tüketim seviyesini yükselterek yeniden yaşama yolları ararken, bilim kitleler için, iki açıdan gittikçe daha devrimci ve üretici bir güç olacaktır: Otomasyon ve meta yığının artması sonucu, genelleştirilmiş meta üretimine dayanan sermayenin üretim ve bölüşüm sürecinde gittikçe büyüyen bir bunalım yaratmakla kalmaz, aynı zamanda kapitalizmin maskelerinin düşmesini ve mitlerinin yıkılmasını sağlıyarak ve yabancılaştığı bilincini yeniden kazanan işçilerin bu yabancılaşmaya bir son verebilmesini mümkünleştirerek büyüyen insan kitlelerinde devrimci bilinci üretir. Bugün, işçi sınıfının politik sınıf bilincini kazanmasında

başlıca engel, kitlelerin sefaletinden ya da olanaklarının aşırı darlığından çok, küçük-burjuva ve burjuva ideolojik tüketimin ve mistifikasyonun sürekli etkisinde görüldüğünde, işte tam olarak bu noktada eleştirisel toplumsal bilimin uyandırıcı işlevi kitleler arasında sınıf bilincinin uyanışında gerçek bir devrimci rol oynıyabilir.

Tabii bu, işçi sınıfı ile somut bağların olmasını gerekli kılar-ancak, bir yanda devrimci örgüt, öte yanda ileri işçiler tarafından gerçekleştirilebilecek bir gereklilik. Ve bu, devrimci, bilimsel aydınların kendilerini daha yüksek bir ücret için verilen mücadeleyi destekleme ile kısıtlayan, mütevazi bir popülist mazoşizm ile «halka gitmelerini» değil, işçi sınıfının uyanmış ve eleştirici tabakalarına, parçalanmış bilinç düzeylerinden dolayı kendi başlarına başaramıyacağı şeyleri götürmeyi gerektirir: gizli sömürünün ve kılık değiştirmiş baskının skandalının ne olduğunu görebilmelerini sağlayacak bilimsel bilgi ve bilinç.

TARİHİ PEDAGOJİ VE SINIF BİLİNCİNİN İLETİLMESİ

Leninist örgüt teorisinin devrim için bugünkü potansiyel ile devrimci özne sorunlarını cevaplandırmaya çalıştığı bir kez anlaşıldı mı, bundan sonra bu teori doğrudan tarihi pedagoji sorusuna yani muhtemel sınıf bilincini gerçek sınıf bilincine ve sendikacı bilinci, politik, devrimci bilince **dönüştürme** sorusuna yönelir. Bu sorun, ancak, işçi sınıfının yukarda olduğu gibi, işçi kitleri, ilerlemiş işçiler ve örgütlü devrimci kadro olarak sınıflandırılmasının ışığında çözülebilir. Büyüyen sınıf bilincini özümliyebilmek için, her tabakanın kendi öğrenme yöntemlerine ihtiyacı vardır, kendi öğrenme sürecinden geçer ve bir bütün olarak sınıfla ve teorik üretim alanı ile özel bir iletişim biçimine ihtiyaç duyar. Lenin'in kafasındaki devrimci öncü partinin tarihi rolü, pedagojinin bu üç biçiminin ortak ifadesi olarak özetlenebilir.

Geniş kitleler sadece eylem aracılığıyla öğrenebilirler. Onlara devrimci bilinci propaganda yoluyla «vermeği» umut etmek, Sisiphus'a yakışacak bir gayrettir ve aynı derecede kısırdır. Bununla birlikte, kitleler sadece eylemle öğrenebilecekleri halde zorunlu olarak her eylem **devrimci** sınıf bilincinin kitle tarafmdan kazanılmasına yol

açmaz. Kapitalist toplumsal düzen çerçevesi içinde elde edilebilen, hemen gerçekleşebilecek ekonomik ve politik talepler etrafındaki eylemler devrimci sınıf bilinci üretmezler. Seçim mücadelelerindeki kısmi başarılardan ve grevlerden devrimci bilince ve proletaryanın devrimci mücadeleciliğinin artmasma doğru düz bir çizginin yer aldığına inanan ondokuzuncu yüzyılın sonunda ve yirminci yüzyılın başındaki «iyimser» Sosyal Demokratların (Engels de dahil) en büyük hayallerinden biriydi bu. (65)

Bunun, tarihi olarak yanlış olduğu kanıtlanmıştır. Bu kısmi başarılar elbette, genel olarak proleter kitlelerin mücadeleciliklerini ve öz-güvenlerini kuvvetlendirmekte önemli ve olumlu bir rol oynar. (Anarşistler bu kısmi baaşrıları hemen reddetmekle yanılıyorlardı). Ama yine de, bunlar işçi kitlelerini devrimci mücadele için hazırlamadılar. Birinci Dünya Savaşı öncesinde, bir yanda Alman işçi sınıfının devrimci mücadele tecrübesinin yokluğu, öbür yanda Rus işçi sınıfının böyle bir tecrübeye sahip olması iki sınıfın bilinçleri arasındaki en önemli farktı. Bu, Almanya ve Rusya'daki 1917-1919 devrimlerinin sonuçlarının değişik olmasına belirleyici katkıda bulundu.

Genel olarak, kitle eylemlerinin amacı acil ihtiyaçların cevaplandırılması olduğu için, bu ihtiyaçları, nesnel olarak kapitalist toplumsal düzen çerçevesi içinde elde edilemiyecek ve bu iki toplumsal sınıf arasında iktidar sorunu üzerine bir kuvvet denemesine yol açacak olan nesnel devrimci dinamiği üretecek taleplere bağlamak devrimci strateji için büyük bir önem kazanır. Bu,

Lenin'in gayretleriyle, Komünist Enternasyonal'in dördüncü kongresinde programa dahil edilen ve daha sonra Troçki tarafından Dördüncü Enternasyonal'in programının ana bölümünde ayrıntılarıyla işlenmiş olan geçiş (transitional) talepleri stratejisidir. (66)

Geniş kitleler arasında devrimci sınıf bilincinin gelişmesi ancak, sadece kapitalizm çerçevesi içinde kısmi taleplerin kazanılması ile sınırlanmıyan **mücadelelerin** tecrübelerini biriktirmeleleriyle mümkün olur. Bu isteklerin kitle mücadelelerine yavaş yavaş sokulması sadece, kitlelere sıkıca bağlı olan ve bu talepleri büyük grevlerin, gösterilerin, ajitasyon kampanyalarının vb. gerçek amacı haline getirecek uygun nesnel ve öznel koşulların bir araya geleceği noktaya erişilinceye kadar bunları (ki bunlar, normal olarak, sınıfın günlük tecrübelerinden kendiliğinden doğmazlar) fabrikalarda yayan ve genelleştiren, çeşitli çatışmalarla deneyen, ajitasyon vasıtasıyla yayan geniş ileri işçi tabakalarının gayretleri ile olabilir.

Geniş kitleler arasında, devrimci sınıf bilinci ancak **nesnel devrimci mücadele** tecrübesinden gelişirse de, ileri işçiler arasında hayat, iş ve genel olarak mücadele tecrübesinden doğar. Bu tecrübelerin mutlaka devrimci olmaları **gerekmez.** Sınıf çatışmasının günlük tecrübelerinden, bu ileri işçiler, sınıf dayanışmasının, sınıf eyleminin ve sınıf örgütünün gerekliliği için temel sonuçlara varırlar. Bu örgütü ve eylemi yönetmede kullanılacak program ve örgüt biçimleri nesnel koşullara ve somut tecrübelere göre oldukça büyük de-

ğişiklikler gösterecektir. Fakat, ileri işçilerin hayat, iş ve mücadele tecrübeleri, onları şimdiki toplumsal düzeni yıkmaktansa sadece düzeltmeyi amaçlayan eylemin yetersizliğini anlamanın eşiğine götürecektir.

Devrimci öncünün çalışmaları, ileri işçilerin sınıf bilinçlerinin bu basamağı atlıyabilmelerini olanaklı kılar. Bu hızlandırıcı rolüne ne otomatik olarak ne de nesnel koşullardan bağımsız olarak yapabilir. Bu rolünü, ancak kendisi bu olgunluğa eriştiği zaman, yani teorik propaganda ve yayın çalışmalarının içeriği ileri işçilerin ihtiyaçlarına uyuyorsa ve eğer bu çalışmanın biçimi pedagoji yasalarını ayak altına almıyorsa başarabilir. Aynı zamanda, bu çalışma, **pratik nitelikteki bir çalışmaya** ve bir **politik görüşe** bağlanmalıdır. Böylece hem devrimci stratejinin, hem de onu öne süren örgütün değerini arttırmış olur.

Sınıf düşmanının dengesinin geçici olarak sağlandığı, sınıf mücadelelerinin durulduğu, işçi sınıfının öz-güveninin geçici olarak azaldığı dönemlerde, devrimci öncü, çalışması, ileri işçilerin en geniş tabakası içinde devrimci sınıf bilincini hızlandırmak görevine tamamiyle eşit olsa bile hedeflerine ulaşmayı başaramıyacaktır. Sınıf mücadelelerini gerilediği dönemlerde bile, sadece, «doğru taktiğin» ve «doğru çizginin» savunulmasının, büyüyen devrimci gücü mucizevi bir biçimde oluşturmak için yeterli olduğuna inanmak diyalektik materyalizmden değil, burjuva rasyonalizminden köklenen bir yanılsamadır. Bu yanılsama, devrimci hareket içindeki birçok bölünmele-

rin nedeni olmuştur, çünkü bölünenlerin örgütsel sekterlikleri, «doğru taktiğinin uygulanmasının» zaten örgütlenmiş olan devrimcilerin içinden çok, henüz el değmemiş çevreden daha fazla insan kazanabileceği saf inancına dayanır. Nesnel koşullar uygun olmadıkça, bu bölünmeler, bu nedenle çoğu kez, lanetlenmeleri için «yanlış taktikleri» yeterli görülmüş olanlardan çok zayıf grupçuklarla sonuçlanır.

Bununla birlikte, bu, uygun olmayan nesnel durumlarda devrimci öncünün ,ileri işçiler arasında çalışmasının gereksiz olduğunu ve etkisiz kaldığını söylemek değildir. Öncü, büyük **anlık** başarılar sağlayamaz, ama yine de, sınıf mücadesinin tekrar yükselmeye başhyacağı o dönüm noktası için oldukça önemli, ve hatta kesin bir **hazırlanmayı** teşkil eder.

Çünkü, nasıl devrimci mücadele tecrübeleri olmayan geniş kitleler devrimci sınıf bilincini geliştiremezlerse, geçiş taleplerini hiç duymamış olan ileri işçiler de onları bir sonraki sınıf mücadelesi dalgasına sokamazlar. Devrimci örgüt tarafından ayrıntılarda devamlı bir dikkat ile sürdürülen, bazen yıllarca süren sabırlı, inatçı bir hazırlanma, hâlâ tereddüt eden ve düşmanca etkilerden kendilerini tamamen kurtaramamış olan «sınıfm doğal liderleri» birdenbire, büyük bir grev, ya da gösteri sırasında işçilerin denetim taleplerini mücadelenin en ön saflarına ilettikleri zaman kendini fazlasıyla gösterir. (67)

Bununla beraber, bir ülkenin ileri işçilerinin ve radikal aydınlarının, geniş kitle mücadelelerini günlük talepler seviyesinden geçiş talepleri düzeyine çıkartma gereğine inandırabilecek bir du-

rumda olmak için devrimci örgütün Lenin ve Troçki'den seçilmiş bir tür talep listesini ezberlemesi yeterli değildir. İki yönlü bir öğrenme yöntemi ve iki misli bilgi elde etmelidirler. Bir yanda, bir yüzyıldan fazla bir zamanda uluslararası proletaryanın devrimci sınıf mücadelesi tecrübelerinin bütününü özümlemeli, öbür yandan, gerek ulusal, gerekse uluslararası çağdaş toplumsal gerçeğin sürekli ve ciddi bir çözümlemesini sürdürmelidir. Ancak bu sayede tarih derslerini eldeki gerçeğe uygulayabiliriz. Marksist bilgi teorisine göre, sonuç olarak ancak pratiğin bugünkü gerçeğin hakiki teorik özümlenmesinin ölçülmesi için bir ölçüt olabileceği açıktır. Bu nedenden Marksist bir uluslararası çözümleme için uluslararası pratik gerekli bir ön koşuldur ve uluslararası bir örgüt böyle bir pratik için gerekli önkoşuldur.

1848 devriminden zamanımıza kadar uluslararası işçi hareketinin tüm tarihi tecrübesinin ciddi bir özümlenmesi olmadan, bilimsel bir kesinlikle, ne şimdiki neokapitalist toplumun çelişkilerini —gerek dünya çapında gerekse her ülkede— ne proleter sınıf bilincinin oluşmasına eşlik eden somut çelişkiyi ne de mücadele biçimlerini belirlemek olanaksızdır. Tarih toplumsal bilimler için tek laboratuvardır. Tarihin derslerini özümlemeden, bugün sahte devrimci bir Marksist, çözümleme laboratuvarına girmeyi reddeden bir «tıp öğrencisinden» farklı değildir.

Buna ilişkin olarak şu da belirtilmelidir ki, yeni doğmaya başlayan devrimci hareketi, «geçmişin bölünmelerinden uzakta» tutma çabaları, uluslararası işçi hareketi içindeki farklılaşmanın sosyo-politik özelliğini anlamadaki tüm başarı-

sızlığı gösterir. Bu farklılaşmadaki kaçınılmaz kişisel ve raslantısal öğeler bir yana bırakılırsa, Birinci Enternasyonal'ın kurulmasından beri uluslararası işçi hareketlerindeki büyük çatışmaların (Marksizm ile anarşizm; Marksizm ile revizyonizm; Bolşevizm ile Menşevizm; enternasyonalizm ile toplumsal-yurtseverlik; proletarya diktatörlüğünü savunanlar ile burjuva demokrasisini savunanlar; Troçkizm ile Stalinizm; Maoizm ile Kruşçevizm arasındaki büyük çatışmalar) proleter devrimine ve stratejisine ve devrimci sınıf mücadelesinin taktiklerine ilişkin temel sorunlara dokundukları sonucuna varılması gerekir. **Bu temel sorunlar kapitalizmin, proleteryanın ve devrimci mücadelenin doğasının ürünleridir.** Bunlar, dünya çapında sınıfsız bir toplum yaratma sorunu pratik olarak çözümlenmedikçe acil sorunlar olarak kalacaklardır. Ne kadar usta olursa olsun hiçbir «esnek» politika, ve de ne kadar alicenap olursa olsun, hiçbir «uzlaştırmacılık», uzun dönem de bu sorunların pratiğin kendisinden doğup her yeni devrimci kuşakla yüz yüze gelmesini önleyemez. Bu sorunların tartışılmasını önleme çabalarında bütün elde edilen, bu sorunların metodik ve bilimsel bir tarzda gündeme getirilmesi, çözümlenmesi ve çözülmesi değil, bu işin sistemsiz, raslantısal, plansız ve yeterli bir eğitim ve bilgi olmaksızın yapılmasıdır.

Bununla birlikte, Marksist teorinin içeriğinin özümlenmesi gerekiyorsa da, yine de bu bir başına ve kendi kendine, devrimci sınıf bilincinin ileri işçilere ve radikal aydınlara ulaştırılmasında ye-

tersiz bir önkoşuldur. Buna ek olarak, güncel durumun sistematik bir çözümlemesini yapmak gereklidir ki bunsuz teori ne işçi sınıfın mücadele için güncel yeteneğini ne neokapitalist üretim tarzının «en zayıf halkalarını» ortaya çıkaracak araçları sağlayabilir; ne de uygun geçiş taleplerinin açık bir biçimde ifade edilmesinin, araçlarını ve de bunları yükseltmek için uygun pedagojik yaklaşımı sağlayabilir. Ancak, güncel durumun ciddi, tam bir toplumsal ve eleştirisel çözümlemesinin işçi hareketi tarihinin derslerinin özümlenmesiyle birleştirilmesi devrimci öncünün görevini teorik açıdan tamamlamasında etkili bir öğe yaratabilir. (68)

Geniş kitlelerin devrimci mücadele tecrübeleri olmadan bu kitleler arasında devrimci sınıf bilinci olamaz .İşçi mücadelelerine geçiş taleplerini sokacak ileri işçilerin bilinçli müdahaleleri olmadan geniş kitlelerin devrimci mücadele tecrübeleri ileri gidemez. Devrimci öncü tarafından geçiş taleplerinin yayılması olmadan, gerçek antikapitalist anlamda, ileri işçilerin, kitle mücadelelerini etkilemeleri mümkün değildir. Devrimci bir program olmadan, devrimci işçi hareketinin tarihi derinlemesine incelenmeden, bu çalışma günümüze uygulanmadan ve hiç olmazsa birkaç yerde ve durumda devrimci gücün yol gösterici rolünü başarıyla oynıyabilmesi yeteneğinin pratik kanıtı olmadan, ileri işçileri devrimci örgütün gerekliliğine inandırmak olanaklı değildir ve bu nedenden nesnel durum için ileri işçiler tarafından uygun geçiş taleplerinin ileri sürülmesi olanağı yoktur (ya da bu çok uzak bir olasılıktır). Bu şekilde sınıf bilincinin oluşmasındaki değişik

öğeler, Leninist örgüt anlayışında birleşir ve köklenirler.

Devrimci bir parti kurma süreci, kitlelerin eylemde öğrenmelerinin, ileri işçilerin pratik tecrübede öğrenmelerinin ve devrimci kadronun devrimci teori ve pratiğin iletilmesinde öğrenmesinin ortak ifadesiyle birleşmiş niteliğini kazanır. Teorik bilgilerinden doğan herhangi bir kibirlilikten kurtulma yeteneğini kazanmaları gereken devrimci kadro içinde bile öğrenme ile öğretme arasmda sürekli bir ilişki vardır. **Bu yetenek, teorinin, ancak gerçek sınıf mücadelesine olan bağlılığı devrimci sınıf bilincine dönüştürebilme yeteneği sayesinde var olma hakkım anlamaktan doğar.** Eğitimcilerin kendilerinin eğitilmesi gerektiğini (69) söyleyen Marx'ın ünlü gözlemi tamamen bu anlamdadır ve toplumun bilinçli devrimci dönüşümü devrimci pedagoji olmadan mümkündür demek değildir. Ve «devrimci çalışmada kişinin değişmesi koşulların değişmesiyle çakışır» (70) Marksist önermesinde daha tam bir ifadeye kavuşmuştur.

DİPNOTLAR

1. Bu kavram aslâ Lenin tarafından icat edilmiş olmayıp, Engels ile başlayan ve Kautsky ile devam eden bir geleneğe, yani 1880 ve 1905 arasında uluslararası Sosyal Demokrasinin klâsik doktrinlerine uygun düşmektedir. 1888-1889'da kaleme alınmış olan Avusturya Sosyal Demokratlarının Hainfeld programı açıkca şöyle demektedir: «Sosyalist bilinç, organik olarak sınıf mücadelesinden doğan bir şey değil, proleter sınıf mücadelesine dışardan getirilen bir şeydir.» 1901'de Lenin'in **Ne Yapmalı**'sını doğrudan doğruya etkileyen bir şekilde aynı düşünce, Kaut**sky**'nin **Neue Zeit** (19. yıl, 2. cilt, 17 Nisan 1901) da yayımlanan «Akademiker und Proletarier» (Bilim Adamları ve Proletarya) adlı makalesinde vardı.

Bilindiği gibi Marx hep aynı kalan, tek düze bir parti anlayışı geliştirmemişti. Ama, öncü örgüt fikrini bazen tamamen reddederken, bir yandan da işçi sınıfına «devrimci-sosyalist bilinç götürmek» düşüncesine çok yakın bir anlayış oluşturmuştu. Marx'ın, Birinci Enternasyonal'in yürütme kurulu adına Romantik İsviçre Federatif Komitesine 1 Ocak 1870'de yazdığı bir mektuptan alınan aşağıdaki pasaja bakalım:

«İngilizler toplumsal bir devrim için gerekli

bütün **maddi önkoşullara** sahiptirler. Onlarda eksik olan ise **genelleştirme ruhu ve devrimci heyecandır.** Buna sadece yürütme kurulu çare bulabilir ve bunu yapmakla, bu ülkede ve bu yüzden **heryerde** gerçek devrimci hareketin gelişmesini hızlandırır. Bu konuda şimdiye dek kazandığımız büyük başarılar, kısa bir süre önce, İngiliz işçilerinin liderleri üzerinde belirgin bir etkileri olan Avam Kamarası ile Lordlar Kamarası'nın radikal diye adlandırılan üyeleri bir yana... hakim sınıfın en seçkin gazeteleri tarafından da tasdik edilmiştir. Bizi, işçi sınıfını zehirlemekle ve İngiliz ruhlarını neredeyse boğmakla ve onları devrimci sosyalizme sürüklemekle açıkça suçlamaktadırlar. (Marx-Engels, **Werke,** (Berlin: Dietz-Verlag, 1964), 16 Cilt, s. 386-387)

Lenin'deki «Devrim için şu anda varolan potansiyel» kavramı, ilk olarak bilindiği gibi, **Geschichte und Klassenbewusstsein'da,** (Tarih ve Sınıf Bilinci) ve özellikle **Lenin** adlı kitabında Georg Lukacs tarafından ortaya kondu.

2. Bu, Marx'ın o zaman bilinmeyen **Alman İdeolojisi'nde** geliştirdiği, çok önemli **«devrimci pratik»** kategorisi için özellikle geçerlidir.

3. Marx'ın, proleter devriminin sürekli özeleştirisel niteliğini, çoktan başarılmış gibi görünen şeylere geri gelme eğilimini vurguladığı **Luis Bonaparte'ın 18 Brumaire'inin** (Köz Yayınları, 1975) başındaki ünlü cümlesi böyle anlaşılmalıdır. Bununla ilgili olarak, Marx, proletaryanın «hedeflerinin tarifsiz büyüklüğü» ile büyülenmesinden de söz ediyor.

4. **Komünist Manifesto'da** Marx ve Engels, komünistler, «proleter hareketini biçimlendirmek

ve yön vermek amacıyla kendilerine ait özel ilkeler çıkarmazlar» demektedirler. 1888 İngilizce baskısında, Engels, «özel» kelimesinin yerine «sekter» kelimesini koydu. Böyle yapmakla, bilimsel sosyalizmin işçi hareketinde «özel» ilkeler getirmeye elbette çalışacağını ama belli bir dar grubun inançlarına özgü olanları, yani proleter sınıf mücadelesinin genel çizgisinden, yani çağdaş tarihten alınmış olanları getirmeye çalışacağı gerçeğini belirtiyor.

5. Bu fikir **Sürekli Devrim** kitabının ilk Rusça baskısının (Köz Yayınları, 1976) önsözünde Troçki tarafından kesin bir biçimde ifade edilmektedir. Mao Ze dung da birçok kereler bu fikre dikkat çekmiştir. Komünizmin ilk aşamasının, kapitalizmden komünizme sürekli devrimci geilşim içinde sadece geçici bir aşama olarak değil de, sabit birşey olarak kabul edildiği «sosyalist üretim tarzı» ve hatta «sosyalizmin gelişmiş toplumsal sistemi» kavramı bununla tamamen çelişkilidir.

6. Lenin'in, emperyalist burjuvazi için «içinden çıkılamıyacak ekonomik durumlar» yoktur diyen ünlü cümlesine dikkat edin.

7. Böylece, 16. ve 17. yüzyıllarda doğmakta olan burjuva sınıf bilinci, ve hatta pleb ve yarı proleter sınıf bilinci tamamen dini bir çerçeve içinde ifade edilmiş, açık materyalizme giden yolu ise ancak 18. yüzyılın ikinci yarısında mutlakiyetçi feodal düzenin çöküşü ile bulmuştur.

8. Gramsci'nin ortaya attığı ezilen bir toplumsal sınıfın, politik iktidarı ele geçirebilmesinden önce, toplum içinde kurmak zorunda olduğu «politik ve ahlaki hegemonya kavramı» bu ola-

nağı özellikle iyi ifade ediyor. **Il Materialismo Storico e la Filosofia di Benedetto Croca** (Tarihi Maddecilik ve Benedetto Crocenin Felsefesi) (Mino: Einaude, 1964) s. 236; ve **Note sul Machiavelli** (Makyavelli üzerine Notlar) (Milan: Einaudi, 1964) s. 29-37, 41-50 ve devamı ile karşılaştırınız. Bu hegemonya kavramı birçok Marksist teorisyen tarafından eleştirilmiş ya da geliştirilmiştir. Örneğin Nicos Poulantzas, **Pouvoir politique et classes sociales** (Paris : Maspero, 1968) s. 210-222'-ye bakınız. Burjuva sınıf hakimiyetinin maddi ve manevi temellerine ilişkin toplumsal onaylama'-nın (consensus) önemi ile ilgili olarak bakınız; Jose Ramon Decalde, **Integracion y luch a de clases en el neo-capitalismo,** (Madrid : Editorial Ciencia Nueva, 1968) s. 152-157.

9. Bu, Marx ve Engels tarafından **Alman *İdeolojisi'nde*** «böylece, bu devrim, sadece **hakim** sınıf başka bir şekilde iktidardan indirlemiyeceği için değil, onu iktidardan indiren sınıf ancak bir devrim ile kendini geçmiş yılların çamurundan kurtarabileceği ve yeni bir toplum kurabilecek duruma gelebileceği için gereklidir» önerisinde belirtilmiştir. Karl Marx ve Frederick Engels, **Alman İdeolojisi** (Moskova, Progress Publishers, 1968) s. 87. 1850'de Marx'ın Komünist Birliği'ndeki Schapper azınlığına karşı aşağıdaki gözlemine de dikkat ediniz: «Azınlık (Schapper azınlığı-ç.) eliştirisel görüş yerine doğmatik görüşü, ve materyalizm yerine idealizmi koymaktadır. Onlar için devrimin itici gücü sadece irade gücüdür, gerçek koşullar değil. Buna karşılık biz, işçilere şunu söylüyoruz: «Sadece koşulları değiştirmek için değil, politik idareyi yürütebilmeniz

açısından **kendinizi değiştirmek** için 15, 20 50 yıllık iç savaşlardan ve halk mücadelelerinden geçmeniz lazım.» Siz, bunun aksine diyorsunuz ki: «İktidara hemen geçemezsek, bidip yaatlım daha iyi.» Karl Marx, **Enthullugen Ueber den Kommunistenprozess zu Koln** [(Köln Komünist Davası Üzerine Açıklamalar)] (Berlin: Buchandlung Vorwarts, 1914) s. 52-53.

10. Lenin: «Ukala dostumuz, Eleştiricilerin **pratik** konumları ile azimle mücadele edebilmemiz için onlarla (Eleştiricilere-ç.) yaptığımız (devrim öncesi - E.M.) teorik çatışmalarımızın sonuçlarına asıl devrim zamanı, gerek duyacağımızı göremiyor.» Ne **yapmalı** (Evren Yayınları 1976 s. 219). Bu onyedi yıl sonra Alman devriminde ne kadar da trajik bir biçimde doğrulandı...

11. Bununla ilgili olarak Lenin, Ne **Yapmalı'da** «geri» işçilere karşı «sosyal-demokrat» ve «devrimci» işçilerden söz ediyor.

12. B. Bukharin, **Theorie des Historicshen Materialismus**, (Tarihi Materyalizmin Teorisi) (1922'de Komünist Ensternasyonal tarafından yayımlanmış) s. 343-345. «Ekonomik koşullar önce ülkenin halk kitlesini işçilere dönüştürdü. Sermayenin birleşmesi bu kitle için ortak bir durum, ortak çıkarlar yarattı. Bu kitle, böylece, henüz kendi için olmayan, fakat şimdiden sermayeye karşı bir sınıftır. Sadece birkaç aşamasından söz ettiğimiz mücadelede bu kitle birleşir ve kendi için bir sınıf meydana getirir.» Karl Marx, **Felsefenin Sefaleti**, (Sol Yayınları, 1975, s. 181).

13. Bkz. Proleterlerin, basit olarak, üretim araçlarından ayrılmış ve emek güçlerini satma-

ya mahkum edilmiş bir ücretli işçiler sınıfı olarak, sınıf mücadelesinin ise, modern toplumda sömürenler ile sömürülenler arasındaki nesnel mücadele olarak betimlendiği, SPD'nin «Erfurt Programı» nın Engels tarafından eleştirilmeyen kısmı. İlk dört bölümde ortaya konan bu nesnel gerçekten sonra aşağıdaki ek gelmektedir. «Sosyal Demokrat partinin görevi, işçi sınıfının mücadelesini bilinçli ve türdeş bir mücadele şekline sokmak ve doğal olarak temel amacını göstermektir.» Bu, bir kez daha, kapitalist toplumda mücadele eden işçi sınıfının kendi sınıf çıkarlarının bilincinde olmadan da sınıflar ve sınıf mücadelesi olabileceğini açıkça belirtiyor. Daha da öte, sekizinci bölümde, program, «bütün ülkelerin sınıf bilincine sahip işçilerinden bahsediyor» ve Engels «nesnel» ve «öznel» sınıf kavramı arasında kesin bir ayırım yaptığının altını çizen bir değişiklik öneriyor: «Bizim için kolayca anlaşılır bir kısaltma olan 'sınıf bilincine sahip' yerine (genel olarak anlaşılma ve yabancı dillere yapılacak çeviriler açısından) 'kendi sınıf durumlarının bilincine sahip işçiler' ya da buna benzer birşey derdim.» Engels, «Zur Kritik des Sozial demokraticshen Programmentwurfs 1891», Marx-Engels, Gotha ve Erfurt Programlarının eleştirisi (Sol Yayınları, 1969) s. 166.

14. Lenin: «Bu başarının (partinin sağlamlaştırılmasının - E.M.) temel önkoşulu, tabii ki, seçkin unsurları Sosyal Demokrasiyi kurmuş olan işçi sınıfının nesnel ekonomik nedenlerle, örgütlenme yeteneği açısından kapitalist toplumdaki öteki bütün sınıflardan farklı olması gerçeğidir. Bu önkoşul olmadan, profesyonel devrimcilerin

örgütü sadece bir oyun, bir macera olurdu...» Lenin'e, **Oeuvres Completes**, (Bütün Eserler) 12. cilt (Paris: Editions Sociales, 1969), s. 74.

15. Bu görüşü çürütmek için Leninist örgüt anlayışının birçok eleştiricisi (Plehanov'un «Merkeziyetçilik ya da Bonapartizm» **Iskra**, 70. sayı (Yaz, 1904) adlı makalesi ile başlamak üzere) **Kutsal Aile**'deki bir pasajı gösterirler. Bu pasajda şöyle denmektedir: «Sosyalist yazarların bu tarihi rolü proletaryaya atfetmeleri... proleterleri **tanrı** olarak görmelerinden değildir. Tam tersine. Bütün insanlığın ve hatta insanlığın **görünüşünün**... tam gelişmiş proletaryada hemen hemen tam olduğundan, proletaryanın hayat koşulları, bütün insanlık dışı görünümlerinde bugün toplumun hayat koşullarını hülasa etiğinden; insan kendini proletaryada kaybettiğinden, ama aynı zamanda sadece bu kaybın kuramsal bilincini kazanmakla kalmayıp, acil, artık saklanılmayan, tamamen gerekli **ihtiyaç-ihtiyacın** pratik ifadesi-vasıtasıyla bu insanlık dışılığa karşı isyana sürüklendiğinden, proletaryanın kendini özgürleştirebileceği ve özgürleştirmesi gerektiği açıkça anlaşılmaktadır. Ama kendi varoluş koşullarını ortadan kaldırmadan kendini özgürleştiremez. Bugün, kendi durumunda hülasa edilen toplumun yaşantısının **bütün** insanlıkdışı koşullarını kaldırmadan, kendi yaşantısının koşullarını ortadan kaldıramaz. Çalışmanın haşin ama çelikleştiren okulundan geçmesi boşuna değildir. Sorun şu yada bu proleterin, hatta tüm proleteryanın şu anda amacı olarak neyi **gözönünde** bulundurduğu değildir. Sorun,**proleteryanın ne olduğu** ve bu **oluşun** sonucu olarak ne yapmaya

zorlanabileceğidir. Amacı ve tarihi eyleme gerek kendi yaşam koşullarında gerekse bugün, tüm burjuva toplum örgütünde değiştirilemez ve açık bir biçimde gösterilmektedir. Burada, İngiliz ve Fransız proleteryasının büyük bir kısmının tarihi görevinin bilincinde olduğu ve bu bilinci tam açıklığa kavuşturmak için devamlı çalıştığı gerçeği üzerinde durmaya gerek yok. «Karl Marx ve Prederick Engels, **Kutsal Aile** (Sol Yayınları, 1976). s. 362.

Marx ve Engels'in 1844-1845'de olgun bir proleter sınıf bilinci ve proleter örgütü teorisi üretecek bir durumda olmamaları (bunun farkına varmak için, yukarıdaki alıntının son cümlesini Engels'in kırk yıl sonra İngiliz işçi sınıfı hakkında yazdıklarıyla karşılaştırmak yeterlidir) bir yana, bu satırlar Plehanov'un anladığının tam tersini söylemektedir. Bunlar, proletaryanın toplumsal **durumunun,** onu radikal devrimci eylem için hazırladığını ve genel sosyalist amacın belirlenmesinin (özel mülkiyetin ortadan kaldırılması) kendi hayat koşulları tarafından «dikte edildiğini» söylemektedir. Bununla beraber bu satırlar hiçbir şekilde, proletaryanın «yaşantısının insanlık dışı koşullarının» esrarengiz bir şekilde bütün toplumsal bilimleri «kendiliğinden» özümleyebilmesini sağlayacağını söylememektedir. Tam tersine! (Plehanov'un makalesi ile ilgili olarak Samuel H. Baron'un **Plehanov** (Stanford: Stanford University Press, 1963) isimli kitabında, sayfa 248-253'e bakınız.)

16. Bugün, Rus sosyalist hareketinin de genel olarak öğrenciler ve aydınlar tarafından kurulduğu ve yetmişbeş yıl önce, bugünkü devrimci

aydınların karşılaştığı soruna benzer bir sorunla karşılaştıkları unutulmaktadır. Benzer, ama tabii ki aynı değil: Bugün ek bir engel olduğu gibi (işçi sınıfının reformist, revizyonist kitle örgütleri) ek bir kuvvet (devrimci hareketin o zamandan beri biriktirdiği büyük zafer deneyleri de dahil olmak üzere tarihi deney) de var.

Ne **Yapmalı**'da Lenin, aydınların «politik bilgiyi» yani bilimsel Marksizmi özümleme yeteneklerinden açıkça söz eder.

17. Bkz. Karl Marx, **Felsefenin Sefaleti.** Sendikaların çeşitli ilk biçimleri ile işçilerin direnme fonlarının kapsamlı bir betimlenmesi E.P. Thomson'un **The Making of the Ingilish Working Class** (İngiliz İşçi Sınıfının Oluşumu) (Baltimore: Penguin Books, 1968) isimli kitabında bulunabilir.

18. Kitle eyleminin zorunlu olarak kesintili karakteri, proletaryanın sınıfsal durumu ile açıklanabilir. Bir kitle eylemi kapitalist üretim tarzını yıkmayı başaramadıkça, devam etmesi, işçilerin ücret kaybına karşı maddi, fiziki ve manevi direnme yetenekleri ile sınırlı olacaktır. Bu yeteneğin sınırsız olmadığı açıktır. Bunu görememek, bir sınıf olarak onu emek gücünü satmaya zorlayan, proletaryanın maddi varoluş koşullarını inkâr etmek olur.

19. Almanyanın metal işçileri sendikasının ilk yıllarından bir kaç örneğe bakınız:

Fünfundsiebzig Jahre Industriegewerkschaft Metall (Metal İşçileri Sendikasının Yetmiş beş yılı) (Frankfurt: Europaicshe Verlagsanstalt, 1966) s. 72-78.

20. Burada, bir devrim-öncesi durum ile bir devrimci durum arasındaki farkları, ayrıntılarıy-

la anlatma olanağımız yok. Konuyu basitleştirirsek, devrimci durumu devrim öncesi durumdan şöyle ayırdedebiliriz: Devrim öncesi durum, toplumsal düzenin süregiden varlığını **nesnel** olarak tehdit eden büyük kitle mücadeleleri ile tanımlanırken, devrimci durumda bu tehdit **,örgütsel** açıdan, proletaryanm çifte iktidar organlarını (yani, işçi sınıfının potansiyel iktidar organları) kurması ve **öznel** açıdan da, kitlelerin, hakim sınıfın karşılık veremiyeceği ve kendi çizdiği sınırlar içinde eritemeyeceği devrimci talepler ortaya atmaları biçimini alır.

21. Aşağıda bu stratejinin Leninist Kökenlerine bakmız.

22. Rosa Luxemburg, «Sosyal Demokrasinin Örgütsel Sorunları» Mary Alice Waters'ın derlemesi, **Rosa Luxemburg Speaks** (Rosa Luxemburg diyor ki) (New York: Pathfinder Press, 1970) s. 112-130.

23. Lenin, **Ne yapmalı**, s. 99.

24. Bu planın doğrudan doğruya devrimle olan ilgisinin tespiti için, bakınız; **Ne Yapmalı**, s. 219. **Ne Yapmalı'da örgütsel** bir merkeziyetçilik anlayışı ve merkezileşme kuralları da bulunduğu doğrudur, ama bunlar yalnız yasa-dışılığın zorladığı **koşullarla** belirlenir. Lenin, «yasal» devrimci partiler için en geniş «demokrasiyi» öğütlemektedir. «Politik alanda partili bir kimsenin her hareketi üzerindeki genel denetim (kelimenin tam anlamıyla), biyolojide «en sağlamın hayatta kalması» diye adlandırılan şeyi getiren otomatik bir mekanizmayı ortaya çıkaracaktır. Tam açıklık (publicity), seçim ve genel denetim tarafından 'doğal ayıklanma', son çözümlemede, her

politik şahsiyetin 'uygun düşen yerde olacağına', güçleri ve yetenekleri bakımından en uygun olduğu işi yapacağına, hatalarının etkilerini kendi üstünde hissedeceğine ve herkesin önünde yanlışlarını tanıma ve bunları bir daha yapmama yeteneğini kanıtlayacağına ilişkin bir güvence sağlar.» s. 175.

Luxemburg, kendi Polonya partisi içinde Bolşeviklerden hiç de daha az sıkı olmayan bir merkeziyetçilik uygulamıştı (ya da kabul etmişti). (Varşova'daki Radek grubu ile çatışmalarına ve bu gruba yapılan ciddi suçlamalaar bakınız).

25. **Rosa Luxemburg Speaks**, s. 118.

26. Bunun için, bakınız; David Lane, **The Roots of Russian Communism** (Rus Komünizminin kökleri) (Assen: Van Gorcum and Co., 1969). Lane, ampirik verilere dayanarak 1897 ve 1907 arasındaki Bolşevik ve Menşevik grupların ve Rus Sosyal Demokrasisinin üyelerinin toplumsal bileşimlerini çözümlemeyi denedi. Bolşeviklerin, Menşeviklerden daha çok işçi ve eylemci üyeleri olduğu sonucuna varıyor.

27. «Genel olarak, sosyal demokrat hareketin bir merkezileşme eğilimi taşıdığı inkâr edilemez. Bu eğilim, aslında merkezileştirici bir unsur olan kapitalizmin ekonomik yapısından doğmaktadır. Sosyal demokrat hareket eylemlerini büyük burjuva kentlerinde yürütür. Görevi, ulusal devlet sınırları içinde, proletaryanın sınıf çıkarlarını temsil etmek ve yöresel ve grup çıkarlarının karşısına bu ortak çıkarları koymaktır. Bu yüzden, bir kural olarak sosyal demokrasi herhangi bir bölgecilik ve federalizm tezahürüne karşıdır. Aralarında olabilecek ulusal, dinî ya da

mesleki farklılıklara rağmen bütün işçileri ve bütün işçi örgütlerini bir partide birleştirmeye çalışır. «**Rosa Luxemburg Speaks**», s. 116.

28. Bu bağlamda, yeni bir partinin ancak, fabrika ve taban çalışması yapan gruplar ağının «bütün ülkeye yayılmasından» sonra ve «aşağıdan yukarıya doğru» kurulabileceğini söyleyen Andre Gorz'un tezine bakınız. («Ni Trade-Unionists, Ni Bolcheviks» **Les Temps Modernes**, Ekim, 1969). Gorz, burjuva devletinin ve kapitalist üretim tarzının bunalımının, yavaş yavaş «çevreden merkeze doğru» gelişen bir süreç değil, ama belirli bir dönüm noktasına eriştiğinde kuvvet denemesine doğru bir eğilim gösteren kesintili bir süreç olduğunu anlamamış. Eğer devrimci gruplarm ve savaşçıların merkezileşmesi gecikirse, reformist bürokrasinin, hareketi, kabul edilebilir sınırlar içine yeniden sokma çabaları kolaylaşacaktır —tıpkı Gorz makalesini yazdığı sırada İtalya'da olduğu gibi. Bu da hemen «tek tek» grupların ilerlemesine set çekmiştir. Hiçbir şekilde onların bütün ülkeye yayılmalarına yol açmamıştır.

29. Rosa Luxemburg'un, Alman Komünist Partisinin kurulması üzerine, «İlk Kongre» başlılı makalesinde: «Alman proletaryasının devrimci vurucu taburları bağımsız politik bir parti halinde birleştiler.» (**The Founding Convetion of the Communist Party of Germany** (Alman Komünist Partisinin Kuruluş Anlaşması), Frankfurt: Europaicshe Verlagsanstalt, 1969. s. 301). «Bundan sonra sorun, heryerde devrimci ruh hali yerine sarsılmaz ve kesin devrimci inançları, kendiliğindenlik yerine sistemliliği geçirme sorunudur.»

Luxemburg tarafından yazılmış **What does**

Spartacus League want? (Spartaküs Birliği Ne İstiyor?) isimli broşürün şu pasajına (s. 301) dikkat ediniz: «Spartaküs Birliği işçi kitlelerinin üzerinden ya da onların yardımı ile iktidara gelmek isteyen bir parti değildir. **Spartaküs Birliği sadece, proletaryanın, amaçlarının bilincinde olan bir kısmıdır.** Her adımda, bir bütün olarak işçi sınıfı kitlelerine tarihi görevlerini işaret eden, devrimin her ayrı aşamasında nihai siyasi amacı ve bütün ulusal sorunlarda proleter dünya devriminin çıkarlarını temsil eden işte bu kısımdır.» (Vurgulama eklenmiştir.) 1904'de Luxemburg Bolşevizmin özünü yani «proletaryanm, amacının bilincinde olan kısmı» nın «geniş kitleden» ayrı olarak örgütlenmesi gerektiğini henüz anlamamıştı.

Öncü parti kavramını kabul eder etmez, Luxemburg'un da Sosyal Demokratlar («sol» Sosyal Demokratlar) tarafından «proletaryanın diktatörlüğünü» istemekle suçlandırılışı, tezimizi tamamen kanıtlamaktadır. Max Adler, «Karl Liebknecht ve Rosa Luxemburg», **Der Kampf**, cilt XII, 2. sayı (Şubat 1919) s. 75.)

30. Leon Troçki, **Nos Taches Politiques** (Paris, Editions Pierre Belfond, 1970) s. 123-129.

31. a.g.e, s. 125.

32. a.g.e, s. 186.

33. Leon Troçki, «Sınıf, Parti ve Liderlik», **Fourth International**, cilt 1., sayı, 6, (aralık, 1940) s. 193.

34. Bunun çeşitli örnekleri gösterilebilir. Birçoklarının yanısıra bakınız: Lenin, **Collected Works.** (Bütün Eserleri) cilt 18 (Moskova, Foreign Languages Publishing House, 1963), s. 471-477; cilt 23, s. 236-253; cilt 10, s. 277-278.

35. Devrimci öncü unsurların ulusal ölçüde «kendiliğinden» toparlanmalarının olanaksızlığı, Mayıs 1968'deki Fransız genel grevinde iyice açık bir biçimde kendini göstermiştir.

36. Burada da, bağımsız örgütlerin bu ilk örnekleri, gerekli hazırlık çalışmalarını yürütecek bir devrimci öncü örgütün yokluğunda, sendikaların, devlet aygıtlarının ve işverenlerin tutucu merkezileşmelerini değil yıkmak, tesirsiz bir hale koymayı bile beceremediler.

37. Leon Troçki, **The History of the Russian Revolution** (Rus Devrim Tarihi) Ann Arbor: Universitiy of Michigan Press, 1957. s. 20, 29.

38. Bkz. Georgs Lukacs, **Geschicte und Klassenbewusstsein** (Berlin: Malik-Verlag, 1923), s. 130-189 ve devamı.

39. Bu bürokrasilerin politik ve maddi özel çıkarlarının savunusu, yine de, bu kendi başına buyrukluk üstyapısının ve onun ideolojik tortusunun dayalı olduğu toplumsal altyapıdır.

40. **Rosa Luxemburg Speaks**, s. 121.

41. Leon Troçki, Sürekli Devrim, Köz Yayınları, 1976 s. 114.

42. Örnekse, Klara Zetkin'in 1909'da Kautsky'nin **İktidar Yolu** isimli kitabının yayımlanmasına parti liderliğinin koyduğu sansür ile ilgili mektuplaşmalarında, SPD yürütme komitesini (ve Kautsky'deki karakter zayıflığını) hedef alan iğneliyici eleştirileri. Zetkin'in bu tutumu, aynı tarihte Lenin'in Kautsky'ye karşı gösterdiği saygıdan ne kadar farklıydı...

43. Lenin, «II. Enternasyonal'in Çöküşü», Lenin ve Zinoviev'in **Gegen der Strom** (Akıntıya

Karşı (Komünist Enternasyonal tarafından yayımlanmış, 1921) isimli kitabında, s. 164.

44. a.g.e, s. 165.

45. Lenin, **Sol Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı** (Sol Yayınları). Ayrıca, Rosa Luxemburg tarafından yazılan **What Does the Spartacus Leaque want?.** (Spartaküs Birliği Ne İstiyor?) isimli broşürdeki yukarda değinilen bölüme bakınız.

Lenin'in çıkardığı bu sonuç, 1906'da Troçki'ninkinden ya da 1904'de Luxemburg'kinden daha üstündür. Sosyal Demokrat aygıtın gittikçe artan tutuculuğu üzerine Troçki ve Luxemburg, kitlelerin iktidarı ele geçirme sorununu yalnız kendi devrimci çaba ve heyecanları ile çözebilecekleri yolunda hayal kuruyorlardı. **Kitle Grevi, Politik Parti ve Sendikalar** (Maya Yayınları, 1976, İstanbul) da Luxemburg, sorunu geçici olarak bir kitle grevi sırasında ilk defa bilinçlenen proletaryanın, «örgütlenmemiş», yani en yoksul kısmma kaydırıyor. 1914'den sonraki yazılarında Lenin de, kanımca fazla basitleştirilmiş bir şekilde, bu kitleleri «işçi aristokrasisi» nin karşısına koyuyor. O zaman, örneğin, büyük çelik ve metal işletme tesislerindeki işçiler Alman proletaryasının örgütlenmemiş kesimine dahildiler ve 1918'den sonra kitle olarak sola döndülerse de hiçbir şekilde «en yoksul» tabakadan değildiler.

46. Bu kapitalizmin genel bunalımı diye adlandırılan bunalımı, yani kapitalizmin tarihsel çöküş çağının başlamasını, konjonktürel bunalımlarla, yani dönemsel ekonomik bunalımlarla karıştırmamak gerekir. Bunlar kapitalizm yükselme döneminde olduğu gibi kapitalizmin çöküş döneminde de varolmuşlardır. Lenin için, Birinci Dün-

ya Savaşı ile başlayan çağ, «toplumsal devrimin başlangıcı çağıdır» Bakınız, **Gegen den Strom**, s. 393.

47. Burada hiç şüphe yok ki kaderci teorinin en büyük zayıflığı yatmaktadır. Bu yaklaşım, potansiyel toplumsal gücün ve özgül toplumsal çıkarların aktarılışını tahliline hiç katmaksızın, gittikçe artan başına buyrukluk eğiliminden, otomatik olarak, bir **toplumsal tehlikenin** varolduğu sonucuna atlamaktadır. Kapıcılar ve veznedarların kendi özel çıkarlarını geliştirme eğilimi, onlara —sadece çok özel koşullarda etkili olabilecek hırsızlık «gücü» hariç— bankalar ve büyük şirketler üzerinde hiçbir güç vermez. Bu yüzden, eğer bu artan bağımsızlaşma eğiliminin tahlilinin toplumsal bir içerik taşıması isteniyorsa, bu koşulların tanımlaması da mutlaka bu tahlile eklenmelidir.

48. Demokratik merkeziyetçiliğin biçimsel kuralları, bu önkoşulların bir kısmıdır elbette. Bu kurallar, bütün üyelerin önderler arasındaki görüş ayrılıklarından haberdar edilmeleri hakkını, değişik eğilimler meydana getirme ve karşı görüş noktalarını lider seçimlerinden ve kongreden önce üyelere sunma hakkını; kongrelerin düzenli toplanmasını; yeni tecrübelerin ışığı altında çoğunluk kararlarının dönemsel olarak düzeltilmesi hakkını, yani azınlıkların, dönemsel olarak, çoğunluk tarafından alınmış kararları değiştirmek için uğraşmaları hakkını; kongrelerde azınlıkların ve üyelerin politik insiyatif haklarını, vs. içerir.

Demokratik merkeziyetçiliğin bu Leninist yasaları, 1968 ağustos'unda önce Çekoslavak Komü-

nist Partisinin Ondördüncü Kongresi için yapılan hazırlıklarda öne sürülen yeni bir parti statüsünde dikkat çekici bir biçimde ifade edilmişlerdi. Bürokratik merkeziyetçiliğin Moskovalı savunucuları buna istila ile karşılık verdiler. Aslında, Demokratik merkeziyetçiliğin bu Leninist yasalarına dönüş önerisi, Çekoslovakya'daki gelişmelerle ilgili olarak Sovyet bürokrasisinin gül bahçesindeki en büyük «dikenlerden» biriydi.

49. Leon Troçki, **The History of the Russian Revolution.**

50. 1905 ile 1917 arasında Bolşevik partisi, «işçilerin ve köylülerin demokratik diktatörlüğünü» oluşturma amacını gözeterek, yani kapitalizm çerçevesi içinde bir işçi partisi ile bir köylü partisinin koalisyonu ihtimalini gözden uzak tutmayan bir çözüm düşüncesiyle, başka bir deyişle, Rus tarımının ve sanayinin **kapitalist** gelişimini öngörerek eğitilmişti. Lenin bu ihtimale 1916 sonlarına kadar bağlı kaldı ve 1905'de tarım sorununun ancak proletaryanın diktatörlüğü ve Rus ekonomisinin sosyalizasyonu ile çözümleneceğini söyleyen Troçki'nin haklı olduğunun farkına ancak 1917'de vardı.

Hartmut Mehringer («Introctuction historique» Troçki, **Nos taches politiques**: İçinde s. 17-18 35 ve devamı) Lenin'in örgüt teorisini Rus devrimindeki özel stratejisine bağlaması, bunu bu mücadelede işçi sınıfın «yardımcı» rolü (?) ile açıklaması ve Troçki'nin, sınıf bilincinin işçi sınıfının bütününe yavaş yavaş yayılma teorisini sürekli devrim teorisine bağlaması tamamen yanlıştır. Mehringer'in Lenin'in devrimci stratejisinin yetersiz ve yanlış bir özetini vermesinin ya-

nısıra (Lenin, Rus burjuvazine karşı muhalefette Rus işçi sınıfının **mutlak bağımsızlığından** ve sınıfın devrimde öncü rolde olmasından yanaydı); ve Lenin gibi Luxemburg'un da Rusya'da proleter diktatörlüğünü kurmak için herhangi bir çabaya olgun değil diye karşı çıkması ve Rus proletaryasının devrimci mücadelesine sadece burjuva devriminin tarihi görevlerini yürütme hedefini yakıştırmasının yanısıra (Luxemburg, aynı zamanda Lenin'in örgüt teorisiyle de mücadele ediyordu), sürekli devrim teorisinin (yani azgelişmiş ülkelerde proleter diktatörlüğü kurma görevi) ancak, genel olarak devrimci görevlere çok dikkat edildiği takdirde asgari bir gerçekçilikle kavranılabileceği bize çok açık geliyor. Böylece bu teori, Lenin'in örgüt teorisinden uzaklaşmaz, tersine, dosdoğru ona götür bizi. Bu konuda, Denise Avenas'ın mükemmel broşürüne bakınız, **Economie et politique dans la** pensee **de Trotsky** (Paris: Maspero, «Cahiers Rouges», 1970).

51. Lenine, **Oeuvres Completes,** (Bütün Eserler) 12. cilt, Paris: Editions Sociales, 1969, s. 74.

«**Ne Yapmalı**» broşürü, önerdiği profesyonel devrimciler örgütünün ancak «mücadelede karşı konulmayacak bir biçimde doğan gerçek devrimci sınıfa» bağlı olduğu sürece anlam kazanacağını tekrar tekrar vurgular. Lenin, küçük bir grup olma hastalığının sadece «partinin açık kitle çalışması ile proleter unsurlara ulaşabilme yeteneği» ile yenilebileceğini belirtiyor. (a.g.e. s. 75)

52. Paris'te Maspero yayınevi yakında, hazırlamış olduğumuz ve bu tezi ispat etmeye çalışan «İşçi denetimi, işçi konseyleri ve işçilerin özyönetimci» isimli bir antoloji yayımlayacak.

Europaischer Verlaganstalt 1971'de Almanca baskısını yayımlamayı planladığını açıklamıştır. (Yayımlandı. ç.n.)

53. Lenin için sovyet sisteminde «partinin önder rolü», sovyetin yerini alan bir rol değil, politik bir roldür. Kendini sovyetteki çoğunluğun yerine koyma değil, onları politikanın doğruluğuna inandırma sorunudur. «Partinin önder rolü» sovyetler üzerine temel eseri olan **Devlet ve İhtilal**'de geçmez bile. Ve, büyük karışıklıklar ve iç savaş sırasında, taktik sorunlar üzerine sert çıkışlar yapmışsa da, yazılarında «komünistsiz sovyetler»den yana tezler bulunabilir, ama «sovyetsiz komünistler» den yana aslâ.

54. Georgs Lukacs, (**Geschichte und Klassenbewustsein**, s. 306 ve devamı) Luxemburg'un «kendiliğindencilik teorisinin» köklerinden birini «saf proleter devrimi yanılsamasında» bulduğunu düşünmekte yanlıştır. Proletaryanın sayısal ve toplumsal öneminin «ittifak» sorununu önemsizleştirecek kadar büyük olduğu ülkelerde bile, bir «saf proleter devriminde» öncünün ayrı örgütü, proletaryanın iç tabakalaşmalarından dolayı, mutlak gereklidir.

55. Bunun dikkate değer bir örneği Çinli Maoculardır. Bunlara göre, kendi partilerinin (Çin devrimini başarıya ulaştıran merkez komitenin çoğunluğu da içinde olmak üzere) bir kanadını «kapitalist çizginin savunucuları» - ve hatta tam ve basit olarak «kapitalistler» oluşturmaktadır.

İtalyan Bordigistleri için, 14 Temmuz 1948 genel grevinin proleter sınıf mücadelesi ile hiçbir ilgisi yoktu çünkü işçiler Komünist Partisinin «re-

vizyonist» Başkanı Togliatti'yi savunmak için grev yapıyorlardı.

Fransız «kendiliğindencisi» Denis Anthier'in şu harika düşüncelerine bir göz atmakta da yarar var:

«Proletarya devrimci değilse yok demektir ve o zaman devrimcilerin onunla hiçbir ilgisi olamaz. İnsanların eğiticisi rolünü kendi üzerlerine alarak, proletaryanın kendisi olabileceği (sınıf olabileceği-ç.) tarihi durumu yaratabilmeleri olanaksızdır: bu ancak bizzat modern toplumun gelişmesi ile yapılabilir.» (Leon Troçki'nin, «Rapport de la delegation siberienne» adlı yazısına önsöz, (Paris: Spartacus, 1970 s. 12.) Bu alıntı da aşırı öznelcilik ile aşırı nesnelciliğin nasıl birbirleriyle ilşkili olduğunu açıkça göstermektedir. Ve büyük mücadelelere rağmen proletaryanın zafere ulaşamaması şöyle açıklanır: «Suçlanması gereken koşullardır, nesnel koşullar henüz olgun değildi.» Bu aşırı sol maskenin ardında, şu ünlü «kendiliğindenciler»den Karl Kautsky ile Otto Bauer'in bu sözleri onaylarcasına akıllı kafalarını salladıkları görülebilir. Bu aşırı kaderciliğin ve mekanik determinizmin yol açacağı saçma sonuçlar, «bizzat modern toplumun gelişmesinin», niye belli bir zamanda A fabrikasının çoğunluğunun ve B kentinin (C fabrikası ya da D kenti değil de) reformizme karşı proletaryanın diktatörlüğünden yana olduğunu bize somut terimlerle açıklaması istendiği vakit açığı çıkar. Yine de, iyi de olsa, kötü de olsa, devrimin sonucu bu sorunun cevaplanmasına bağlıdır. Anthier'in deyimiyle «bizzat modern toplumun gelişmesi» bütün fabrikaları ve bütün kentleri olgun meyvalar gibi devrimin ku-

cağına atmadıkça «insanların eğiticileri» C ve D'nin işçilerini kazanmayı amaçlıyarak «nesnel koşulları» zorlamaktan kaçınmamalıdırlar.

56. Lenin'e ve Leninist'lere karşı bu kınama Rus «Ekonomistleri» tarafından yapılmıştı ve günümüzün kendiliğindencileri bunu yeniden keşfettiler.

57. Bu konuda bakınız; Nicos Poulantzas, **Pouvoir politique et classes sociales.**

58. Rus Sosyal Demokrasisindeki bölünmeden sonra Menşeviklerin içinde, Bolşeviklerden daha çok sayıda profesyonel devrimci aydınlar da dahil, birçok aydınların bulunduğunu teyid etmek ilginçtir. Bu konuda bakınız, David Lane, **The Roots of Russian Communism**, s. 47-50.

59. David Lane de Bolşeviklerin, büyük fabrikaların ve eski, istikrarlı bir işçi sınıfını bulunduğu kentlerde hakim durumda olduğunu vurguluyor. (a.g.e. s. 212-213).

60. Son eserinde, («Zum allgemeinen Verhaltnis von wissenchaftlicher Intelligenz und proletarischen Klassenbewusstsein» (Bilimsel Aydınlar ile Proleter Sınıf Bilinci Genel İlişkisi Üstüne) SDS - Info No. 26 - 27 (22 Aralık 1969), Hans-Jurgen Krahl, bu sorun üzerine, burada tekrar ettiğimiz Marx'dan şu aktarmayı yapıyordu: (1933'de «Marx-Engels Arşivinde» ilk defa yayımlanan Kapital'in birinci cildinin birinci kitabının altıncı bölümünün müsveddesinde, «Sechstes Kapital, Resultate des unmittelbaren Produktionsprozess» (Altıncı Bölüm: Dolaysız Üretim sürecinin Sonuçları) adlı kısmından alınmıştır). Onunla anlaşmayı ve tartışmayı ilerletmek amacını gü-

den bu makaleyi, trajik bir şekilde ölen bu genç arkadaşımıza ithaf etmek isteriz.

«Emeğin sermayenin kapsamına gerçekten girmesiyle (ya da özgül kapitalist üretim tarzının ortaya çıkmasıyla), toplam emek (çalışma) sürecinin gerçek görevlisi artık bireysel (tekil) işçi olmaktan çıkar ve gitiktçe artan oranda, bir birleşik toplumsal çalışma kapasitesi ve birbirleri ile rekabet halinde olan ve tüm üretim mekanizmasını oluşturan, metanın —ya da bu noktada daha doğru bir ifadeyle, ürünün— yaratılmasının dolaysız sürecine çok değişik şekillerde katılan çeşitli çalışma kapasiteleridir (biri daha çok kollarıyla, bir başkası kafasıyla çalışır, biri idareci, mühendis tekniker, vs., ötekisi bakımcı ya da gözetimci olarak, bir üçüncüsü basit bir kol emekçisi, hatta çırak olarak çalışır). Bunun sonucunda, emek kapasitesinin işlevleri, gittikçe artan oranda, doğrudan doğruya üretici emek kavramı içinde sınıflandırılacak, bu kapasiteye sahip olan kişiler de, doğrudan doğruya sermaye tarafından sömürülen ve onun (sermayenin-ç.) tüketim ve üretim sürecine tabi kılınan üretici işçiler kavramı altında sınıflandırılacaklardır.» (Karl Marx», **Resultate**» (Sonuçlar), Frankfurt, Neue Kritik, 1969, s. 66)

61. Leon Troçki, **The Intelligentsia and Socialism**,/Aydınlar ve Sosyalizm) (London: New Park Publishers, 1966).

62. Leon Troçki, «Die Entwicklungstenden - zen der russichen Sozialdemokratie» (Rus Sosyal Demokrasisinin Gelişme Eğilimleri) **Die Neue Zeit**'da cilt XXVIII. no. 2 (1910) s. 862.

63. Zaten Lenin'e karşı ilk polemik kitabın-

da (örneğin Nos taches politiques, s. 68-71,) Troçki, Ne Yapmalı'da «Ekonomizm'e» ve «örgüte zanaatkar yaklaşımına» karşı geliştirilen polemiğin, tamamen aydınlar arasında, bir tartışma, ya da en iyisinden, burjuva aydınlarının en iyi güçlerini devrimci Sosyal Demokrasiye kazanma çabası olarak gösterme gayreti içindeydi. 1903'den 1914'e kadar Lenin'e karşı giriştiği polemik, işçi sınıfı ve işçi hareketi için oportunizmin getireceği korkunç sonuçları küçümseme özelliğini taşır. Ancak 1917'de bu küçümsemeyi tam olarak aştı.

64. Augut Bebel, **Briefwechsel mit Friedrich Engels.** (F. Engels'le Yazışmalar) (The Hague: Mouton and Co., 1965) s. 465.

65. Devrim için tek zorluk, bir savaş durumunda raslanılabileceği gibi, genel oylamanın herhangi bir muhtemel iptaline karşı gerekli tepkide yatar gibi görünüyordu onlara. Buna karşılık kitle grevi sorunu ile uğraşırken Luxemburg, seçim ve ücret mücadelelerinin ötesine giderek ve 1905 Rus Devrimi örneğini yakından takip ederek proletaryanın mücadele şekillerini geliştirmekte bilinçli bir çabaya girişmişti.

Bugün bile, Lelio Basso, **Rosa Luxemburgs Dialektik der Revolution,** (Rosa Luxemburg'da Devrimin Diyalektiği) (Frankfurt: Europaische Verlangsanstalt, 1969) s. 82-83'in ilginç bir çözümlemesinde Luxemburg'un stratejisinin özü olarak günlük mücadelelerin, nesnel gelişimin «çelişkilerinin keskinleştirilmesi» ile sınırlanmış olan nihai hedeflerle uzlaştırılmasını göstermeğe çalışmaktadır. Bu hatasının sonucu olarak kitle grevi stratejisinin derin anlamını kaçırmış olması ger-

çeği üzerinde burada daha ayrıntılı durmaya gerek görmüyoruz.

66. Komünist Enternasyonalin dördüncü kongresinin programının tartışması için bakınız; (**Protokoll des Vierten Kongresses der Kommunistischen Internationale** (Komünist Enternasyonal Dördündü Kongresi Protokolü) (1923'de Komünist Enternasyonal tarafından yayımlanmış), Lenin, Troçki, Zinoviev, Radek ve Buharin tarafından imzalanan Rus heyetinin şu açıklaması ile geçici olarak son buluyordu: «Geçiş taleplerinin nasıl formüle edilmeleri ve programın hangi kısmına alınmaları gerektiği üzerine tartışma, esaslı bir ayrılık olduğuna dair tamamen yanlış bir kanı uyandırdı. Bunun ışığı altında, Rus heyeti geçiş sloganlarının ulusal seksiyonların programlarında ve genel formülasyonların ve teorik amaçların programın genel bölümünde ortaya konulmasını oportünizm olarak yorumlanamıyacağını oybirliğiyle teyid eder. (a.g.e, s. 542) Şu satırları yazarken Troçki, böyle bir stratejiyi daha 1904'de görmüş gibiydi: «Parti, proletaryanın **bilinen bilinç** eksikliği üzerinde durmaktadır.. Ve bu **düzeyi** yükselterek kendisini proletaryanın kafasına sokmaya çalışmaktadır...» (**Nos taches politiques**, s. 126).

67. Georg Lukacs, (Lenine, (Paris: E.D.I., 1965) s. 57) benzer mütalaalardan, Leninist devrimci partinin devrim «yapamıyacağı» ama bir devrime yol açacak eğilimleri hızlandıracağı sonucuna varırken tamamen haklıdır. Böyle bir parti, devrimin **hem yaratıcısı** hem de ürünüdür — ki bu Kautsky'nin («Yeni parti devrim için hazır-

lanmalıdır») ve Luxemburg'un («Yeni parti kitlelerin devrimci eylemi ile yaratılacaktır») çelişkili tutumlarının ortak bir noktada uyuşmasıdır.

68. Hans-Jurgen Krahl (a.g.e., s. 13 ve devamı) Lukacs'ın, proleter sınıf bilincinin bütünlüğü anlayışını «idealizm»le ve ampirik bilgi ile soyut teoriyi birleştirebilmekten aciz olmakla —bu da devrimci teoriyi işçi kitlelerine iletmedeki yeteneksizliğe dayanır— suçlarken tamamen haklıdır .Bununla beraber, bizim yazımızdan böyle bir iletişin ancak Leninist örgüt teorisine dayanarak başarıya ulaştırılabileceği —ve bunun gerçekte bu kavramın can alıcı noktasında yatmakta olduğu— sonucuna varabilmeliydi. Bununla beraber, «hayatın yabancılaşması» ile yabancılaşmış üretim süreci arasında kesin bir ayırım yaptığından, Marcuse'ci eğilimle, «tüketicinin yabancılaşmasını» merkezi sorun olarak görmeğe ve sonuç olarak da neokapitalist sistemle birlikte işçi sınıfı için açıkça mümkünleşen «ihtiyaçların uygarca tatmin edilmesini», proletaryanın sınıf bilincini kazanması yolunda bir engel olarak kabul etmeğe peşinen hazırdır. Yine de, kapitalist üretim tarzının zayıf noktası, her zamankinden daha çok üretim sürecindeki yabancılaşmada aranmalı; Fransa'da ve İtalya'daki olayların gösterdiği gibi yalnız orada gerçek devrimci bir isyan başlıyabilir. Bununla, daha önce betimlediğimiz, (tasvir ettiğimiz) sınıf bilincinin oluşturulması ve iletilmesi sürecine dönmüş bulunuyoruz. Bunu betimlerken Krahl gibi (ve inanıyoruz ki, Lenin ve Troçki gibi) biz de, hiçbir şekilde, özgül ve sürekli bir üretim süreci olarak devrimci teorinin ev-

riminin yerine ilkel bir «Alimimutlak parti» kavramı koymadık.

69. Karl Marx, «Feuerbach üzerine Tezler», Üçüncü tez: «Koşulların değişmesi ve yetişme ile ilgili materyalist doktrin, koşulların insanlar tarafından değiştirildiğini ve eğiticilerin kendilerini de eğitmelerinin şart olduğunu unutuyor.» (Marx-Engels, Seçme Eserler I, Sol Yayınları, 1976, 12).

70. a.g.e, s. 234.